

Alleen met een groot verdriet

Ouders over onmacht, onbegrip en
onvervuld verlangen na plaatsing
van hun kind in een pleeggezin

Een onderzoek van
Universiteit van Amsterdam
en Stichting Alexander

Elly Singer, Kirti Zeijlmans, Adimka Uozie en Clara Buijsman

Voorwoord

Het is de nachtmerrie van iedere ouder: je kind moeten afstaan voor korte of langere tijd, omdat je zelf niet in staat bent voor je kind te zorgen. Dat het je niet lukt om de zorg voor je kind te dragen is al erg genoeg. Maar waar komt je kind terecht? Wie gaat er voor hem of haar zorgen? Komt het ooit weer terug naar huis? Mag je je kind blijven zien.

Het afgelopen twee jaar hebben de Universiteit van Amsterdam, faculteit Pedagogische wetenschappen, en Stichting Alexander onderzoek gedaan naar de start van een plaatsing in een pleeggezin. Het ging daarbij om de zogenaamde 'opvoedingsvariant, of wel 'perspectief biedende' plaatsing, waarbij het de bedoeling is dat het kind in het pleeggezin zal blijven tot hij of zij volwassen is. In *Nooit meer zo alleen* (2012) zijn de ervaringen van pleegouders, pleegkinderen, eigen kinderen van pleegouders en pleegzorgwerkers opgetekend. In dit rapport staan de ervaringen van de ouders van de pleegkinderen centraal: hoe zij de uithuisplaatsing van hun kind beleven, en de kennismaking en het contact met het pleeggezin. Maar ook hoe zich de relatie met hun kind ontwikkelt na de plaatsing.

Het doel van dit onderzoek was het belichten van het perspectief van de ouders; hiernaar is in ons land nauwelijks onderzoek gedaan. Welke dilemma's ervaren zij? Is volgens de ouders sprake van begrip en rechtvaardigheid? Hoe ervaren ze de hulpverlening? We wilden de ervaringskennis van ouders toegankelijk te maken. Daarnaast hebben we geprobeerd om de ervaringen van de ouders te interpreteren met behulp van onderzoek naar de manier waarop uithuis- en pleegzorgplaatsingen plaatsvinden. Uit de gesprekken met de ouders komt vooral een overweldigend gevoel van onmacht naar voren, van verdriet en boosheid waar geen 'loket' voor is. Daarom hebben we dit rapport genoemd: *Alleen met een groot verdriet*. Dit rapport kent de volgende opbouw. In hoofdstuk één geven we een korte schets van het juridische kader waarmee ouders te maken krijgen wanneer hun kind uit huis en in een pleeggezin geplaatst wordt. In hoofdstuk twee wordt een review gegeven van eerder onderzoek naar de ervaringen van ouders van kinderen die opgroeien in een pleeggezin. Omdat er weinig Nederlands onderzoek is naar de ervaringen van de biologische ouders van pleegkinderen, betreft dit grotendeels buitenlands onderzoek. Daarnaast nemen we onderzoek mee waarin aspecten van oudergedrag worden belicht, zoals hun omgang met bezoeksregelingen. Op dit gebied zijn wél verschillende Nederlandse onderzoeken beschikbaar (Lagerweij, 2007; Weeda, 2008; Weterings & Van den Bergh, 2010).

In hoofdstuk drie wordt uiteengezet hoe het onderzoek is opgezet, en geven we inzicht in de wijze van werving en de onderzoeksmethode. Daarnaast beschrijven we de kenmerken van de ouders die hebben deelgenomen aan dit

onderzoek. In de volgende hoofdstukken beschrijven we de resultaten van het onderzoek. Ten slotte worden in hoofdstuk zeven de belangrijkste bevindingen uit ons onderzoek samengevat en bediscussieerd tegen de achtergrond van eerder onderzoek en theoretische inzichten. Ook worden er aanbevelingen voor de praktijk geformuleerd.

Dit onderzoek naar ouders is tot stand gekomen dankzij de inzet en betrokkenheid van een groot aantal mensen. Allereerst gaat onze dank uit naar de ouders die hebben meegewerkt aan de interviews. Hun openheid en verhalen hebben diepe indruk op ons gemaakt. Voor het duiden van kaders waarin pleegzorg plaatsvindt, zijn we de begeleidingsgroep van het onderzoek zeer erkentelijk. In deze commissie waren pleegzorgorganisaties De Rading en Vitree vertegenwoordigd en ook Jeugdzorg Nederland, de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen en het Landelijk Overleg Pleegouderraden. Ook hebben we veel profijt gehad van de juridische kennis van Nanneke Quik-Schuijt en van de gedragswetenschappelijke kennis van Tonny Weterings; beiden waren bereid om hun inzichten op basis van jarenlange studie en praktijkervaringen in de pleegzorg met ons te delen. Tot slot bedanken we Stichting Kinderpostzegels Nederland voor het financieel mogelijk maken van dit onderzoek en het bieden van een platform voor inspiratie en verspreiding van de uitkomsten.

Momenteel vinden er ingrijpende veranderingen plaats in de Jeugdhulpverlening, zowel juridisch als organisatorisch. Hoe deze veranderingen vorm zullen krijgen is op het moment van schrijven nog onduidelijk. We hopen dat de ervaringen van de direct betrokkenen zoals die naar voren komen in ons onderzoek zwaar zullen wegen in de besluitvorming en vormgeving. Nooit meer zo alleen (2012) en *Alleen met een groot verdriet* (2014) vertellen samen over hoe ingrijpend een pleeggezinplaatsing is voor alle betrokkenen. Ze gaan over onmacht, verdriet, boosheid en onvervulde verlangens. Maar ook over hoop, humor en pedagogisch creativiteit en over het vermogen van mensen om elkaar warmte en begrip te geven en om nieuwe levensperspectieven te creëren. We hopen dat deze beide rapporten aan dit laatste zullen bijdragen.

Namens het onderzoeksteam,

Elly Singer & Adimka Uozie
Januari 2014

Colofon

Het onderzoek en de publicatie zijn tot stand gekomen met (financiële) ondersteuning van Stichting Kinderpostzegels Nederland

Auteurs

Elly Singer, Kirti Zeijlmans, Adimka Uozie en Clara Buijsman

Ontwerp

Ontwerppartners.nl

© Stichting Alexander & Universiteit van Amsterdam
ISBN:

Stichting Alexander
jongeren actief in
onderzoek en beleid

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

 voor kinderen
door kinderen
KINDERPOSTZEGELS

Inhoud

Voorwoord	2	5 De relatie met hun kind en beleving van ouderschap	22
Inhoud	4	5.1 Informatie over hun kind	22
1 Het kader van pleeggezinplaatsingen	6	5.2 Invloed op de opvoeding	22
1.1 Achtergrond van de uithuisplaatsing	6	5.3 Contact met hun kind en bezoekenregelingen	23
1.2 Het juridische kader	7	5.4 De beleving van ouderschap	23
1.3 Vormen van pleeggezinplaatsingen	7	6 Omgaan met verdriet, machteloosheid en hoop	24
1.4 Invloed en zeggenschap van ouders bij uithuisplaatsing	8	6.1 Pijn van de uithuisplaatsing	24
2 Eerder onderzoek naar de ervaringen van ouders	10	6.2 Pijn tijdens de pleeggezinplaatsing	25
2.1 Het besluit tot uithuisplaatsing: gevoelens van onrecht	10	6.3 Onzekerheid over de toekomst	25
2.2 Veranderingen in het ouderschap	10	6.4 Omgaan met heftige emoties	25
2.3 De relatie met hun kind	11	6.4.1 Emoties verbergen	25
2.4 Ervaringen met bezoekenregelingen	11	6.4.2 Emotionele uitbarstingen en controleverlies	26
2.5 Relatie tussen de ouders en het pleeggezin	11	6.4.3 Uiten en delen van emoties	26
2.6 Relatie met de (gezins)voogd	12	6.4.4 Blijven vechten voor je kind	27
2.7 Steun en stigmatisering door de buitenwereld	12	7 Ervaringen met (gezins)voogden en pleegzorgwerkers	28
3 Methode van onderzoek	14	7.1 Ervaringen met Bureau Jeugdzorg	28
3.1 Onderzoeksvragen	14	7.2 Ervaringen met de kinderrechter	29
3.2 De geïnterviewde ouders	14	7.3 Ervaringen met de pleegzorgwerkers	30
3.3 Onderzoeksmethode	15	7.4 Overige vormen van hulpverlening	30
3.3.2 Eén kind uit een gezin	15	8 Samenvatting, discussie en aanbevelingen	32
3.3.3 Vragen naar veranderingen en emoties	15	8.1 De uithuisplaatsing en kennismaking met het pleeggezin	32
3.3.4 Interviewers en interviewomstandigheden	16	8.2 De relatie met hun kind en omgaan met verdriet, machteloosheid en hoop	35
3.4 Verwerking en analyse van de data	16	8.3 Ervaringen met hulpverleningsinstanties	36
4 De uithuisplaatsing en kennismaking met het pleeggezin	18	8.4 Tips van de ouders uit dit onderzoek	37
4.1 Informatie over redenen en duur van de uithuisplaatsing	18	Literatuur	38
4.2 Invloed op keuze en informatie over pleeggezin	19	Over de auteurs	40
4.3 Kennismaking en opbouw van de relatie met het pleeggezin	20		

Hoofdstuk 1

Het kader van pleeggezinplaatsingen

Uitgangspunt van het overheidsbeleid in de Jeugdhulpverlening is dat ouders en jeugdigen eerstverantwoordelijk zijn (Memorie van Toelichting bij de Jeugdwet, 2013). In principe zijn zij het vertrekpunt van de hulp en ondersteuning en coördineren hun eigen (hulpverlenings)proces.

Ouders hebben zelf de regie over de opvoeding van hun kind. Maar die vrijheid van ouders is begrensd. Als de opvoeding door de ouders voor het kind een onverantwoord risico kind oplevert, wordt het parool: 'doorpakken, aanpakken, aanspreken en optreden' (Baartman, 2013, p.1). Dit laatste kan leiden tot juridische maatregelen met betrekking tot gedwongen hulpverlening, beperking van de ouderlijke macht en uithuisplaatsing van het kind in een tehuis of pleeggezin. Een uithuisplaatsing is een zeer ingrijpende maatregel. Niet alleen voor de kinderen; ook voor de ouders van het kind is het een zware maatregel. In Nederland verblijven naar schatting 20.000 kinderen in pleeggezinnen. Een kind wordt in een pleeggezin geplaatst wanneer de ontwikkeling van het kind ernstig bedreigd wordt in de thuissituatie (Juffer, 2010). Het doel van pleegzorg is om het kind een omgeving te bieden waarin het zich optimaal kan ontwikkelen (Van den Bergh & Weterings, 2010). Na een uithuisplaatsing behouden ouders en kinderen het recht op omgang en informatie over elkaar. Ze hebben recht op een bezoekenregeling, tenzij het oudercontact een schadelijke invloed op het kind heeft (Weterings & Van den Bergh, 2010).

1.1. Achtergrond van de uithuisplaatsing

Bij een uithuisplaatsing is vaak sprake van een cumulatieve van risicofactoren in en rondom het gezin (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, 2012). Uit diverse onderzoeken in verschillende landen zoals Zweden, Engeland, Noorwegen, Finland en de Verenigde Staten blijkt dat ouders en hun kinderen die in een pleeggezin zijn geplaatst, kampen met diverse problemen. Veel voorkomende problemen zijn emotionele en fysieke verwaar-

lozing, seksueel misbruik, alcohol- en drugsverslaving, huiselijk geweld, psychische aandoeningen en leerproblemen. Ook kindfactoren kunnen aanleiding zijn voor uithuisplaatsing, bijvoorbeeld als voor de opvoeding van meervoudige gehandicapte kinderen of kinderen met gedragsstoornissen meer of andere vaardigheden nodig zijn dan die waarover hun eigen ouders beschikken.

De ouders van pleegkinderen kampen vaak met tegenslag op meerdere gebieden, zoals werkloosheid en financiële problemen. Ze zijn ook vaker laag opgeleid (Neil, 2000; Kalland & Sinkkonen, 2001; Noonan & Burke, 2005; Höjer, 2009; Oswald, Heil & Goldbeck, 2010; Schofield et al., 2011; Schofield & Ward, 2012). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de helft van de ouders van kinderen in de pleegzorg zelf een problematische jeugd heeft gehad. Vaak hebben ze geen of problematisch contact met hun eigen ouders en hebben ze minder kans op steun uit hun sociale netwerk. Dit sociale isolement vergroot de kwetsbaarheid van het gezin (Weterings & Van den Berg, 2010; Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, 2012). In veel gevallen gaat het om alleenstaande moeders; alleenstaande vaders komen relatief weinig voor (Kalland & Sinkkonen, 2001; Noonan & Burke, 2005; Höjer, 2009; Oswald, Heil & Goldbeck, 2010). Bij de meeste ouders blijven de problemen ook na de uithuisplaatsing van hun kind aanwezig (Neil, 2000; Schofield et al., 2011). Over het algemeen vormen de ouders van kinderen in pleeggezinnen een zeer kwetsbare groep. Baartman (2013) wijst er echter op dat er binnen de groep ouders met een uithuis geplaatst kind een grote diversiteit bestaat. Het gaat bijna altijd om complexe en unieke gezinssituaties. De mate van veerkracht en mogelijkheden om te profiteren van steun uit de omgeving en hulpverlening verschillen

ook enorm. De ernst van de problemen die leiden tot de uithuisplaatsing en pleeggezinplaatsing mogen ons niet blind maken voor de rechten van ouders en hun band met hun kinderen; en voor hun mogelijkheden om een positieve betekenis in het leven van hun kind te hebben.

1.2 Het juridische kader

Pleegzorg is een vorm van jeugdzorg die valt onder de Wet op Jeugdzorg (Pleegzorg Nederland, 2012). Hiervoor is een indicatie van Bureau Jeugdzorg (hierna te noemen BJZ) voor '24-uurszorg in een pleeggezin' noodzakelijk, wil de plaatsing begeleid en gefinancierd worden¹.

Er zijn twee manieren waarop een kind in de pleegzorg geplaatst kan worden, plaatsing in het vrijwillig of in het justitiële kader. Binnen het vrijwillig kader plaatsen de ouders hun kind vrijwillig in een pleeggezin, op advies van of met instemming van BJZ-Toegang. Binnen het vrijwillig kader behouden de ouders volledig het gezag over het kind. Zij behouden niet alleen het recht om beslissingen over het kind te nemen, maar kunnen het kind ook op ieder moment weer in huis nemen. De enige beperking hierbij is dat de pleegouders het blokkaderecht hebben als zij een jaar voor het kind gezorgd hebben. Dit houdt in dat de pleegouders het kind niet hoeven 'mee te geven' aan de ouders en dat de ouders voor een terugplaatsing een verzoek hiertoe moeten indienen bij de rechtbank².

Een uithuisplaatsing in het gedwongen kader is een plaatsing in het kader van een ondertoezichtstelling (OTS) of een voogdijmaatregel. Een OTS wordt door de kinderrechter uitgesproken op verzoek van de Raad van de Kinderbescherming in situaties waarbij is gebleken dat de ontwikkelingsbelangen van het kind ernstig worden bedreigd en waarbij vrijwillige hulpverlening geen resultaten heeft gehad. De gezinsvoogd is verantwoordelijk voor de uitvoering van de OTS. De ouders blijven zoveel mogelijk verantwoordelijk voor de verzorging en opvoeding van hun kinderen, maar door het bieden van steun en hulp aan de ouders wil men de bedreigingen voor de ontwikkeling van het kind beëindigen (Quik-Schuijt, 2010).

Bij en OTS wordt het gezag van de ouders beperkt. Zij kunnen wel nog beslissingen nemen inzake het kind, zoals schoolkeuze, ziekenhuisopname of behandeling, maar de gezinsvoogd bepaalt waar het kind verblijft. Ook moeten de ouders de aanwijzingen van de gezinsvoogd opvolgen. (Dit kan bijvoorbeeld zijn: een bepaalde vorm van onderwijs.) Voor een uithuisplaatsing moet de

gezinsvoogd een onderzoek aanvragen bij de Raad voor de Kinderbescherming. Als dit leidt tot het advies 'uithuisplaatsing', dan moet de kinderrechter vervolgens bepalen of het verzoek tot uithuisplaatsing gehonoreerd wordt met een machtiging tot uithuisplaatsing (Quik-Schuijt, 2010).

Bij een OTS kan de kinderrechter een machtiging voor uithuisplaatsing uitspreken waarvan de duur maximaal één jaar is. Daarna kan deze machtiging steeds opnieuw verlengd worden voor maximaal één jaar. Bureau Jeugdzorg is verantwoordelijk voor de plaatsing in een pleeggezin, de duur en inhoud van de plaatsing en de begeleiding aan de ouders. Bureau Jeugdzorg houdt toezicht op het verloop van de plaatsing en neemt de beslissingen met betrekking tot het kind. Tevens is Bureau Jeugdzorg verantwoordelijk voor de uitvoering van de omgangsregeling van het kind met de ouders, die door de kinderrechter wordt opgelegd (Quik-Schuijt, 2010). Hierbij kan de kinderrechter besluiten om het contact tussen de ouders en het kind te beperken en een regeling vaststellen die in zijn ogen wenselijk is voor het belang van het kind. De begeleiding van de pleegzorgplaatsing wordt uitgevoerd door een pleegzorgaanbieder, die pleeggezinnen selecteert en begeleidt (Quik-Schuijt, 2010). De pleegzorgaanbieder heeft dus geen zeggenschap over het kind en evenmin over het te voeren beleid dat door BJZ is vastgesteld.

De rechtbank kan ouders ook ontheffen van het ouderlijk gezag. In dat geval wordt er een voogd aangesteld die de voogdij over het kind krijgt. Bureau Jeugdzorg kan de voogdij op zich nemen en een voogd aanwijzen, maar pleegouders kunnen ook de voogdij aanvragen (en krijgen) bij de rechtbank. In principe kan ontheffing uitsluitend met toestemming van de ouders. Maar er zijn uitzonderingen. Een gedwongen ontheffing kan worden uitgesproken als na een uithuisplaatsing in het kader van een OTS van ten minste 1,5 jaar er een gegronde vrees bestaat dat, door ongeschiktheid of onmacht van de ouders, het kind niet meer terug kan naar huis (Quik-Schuijt, 2010).

1.3 Vormen van pleeggezinplaatsingen

Pleegzorg is een vorm van zorg waarin pleegouders het pleegkind voor een korte of lange periode een verblijf, verzorging en vervanging van de opvoedsituatie bieden (de Baat & Bartelink, 2012). Pleegzorg bestaat als hulpverleningsvariant en als opvoedingsvariant. Bij de hulpverleningsvariant is de plaatsing gericht op terugplaatsing

¹ In het onderhavige onderzoek gaat het alleen om de geïndiceerde jeugdzorg. Over (het verloop van) plaatsingen buiten Bureau Jeugdzorg om - bijvoorbeeld door onderlinge afspraken tussen ouders met familie of kennissen - is heel weinig bekend en kunnen vrijwel niet in onderzoek worden betrokken omdat zij niet officieel geregistreerd staan.

² Veel pleegouders weten niet dat zij bij een 'vrijwillige' plaatsing het blokkaderecht hebben. Ook is het blokkaderecht moeilijk te hanteren wanneer de ouders hun kind na een bezoek thuis houden.

van het kind bij de ouders. Bij de hulpverleningsvariant kunnen de ouders middels frequente bezoeken betrokken worden bij de opvoeding. Veelal krijgt het gezin extra ondersteuning en begeleiding. Bij de opvoedingsvariant gaat het om een langdurige plaatsing in een pleeggezin. Hier staat het ontwikkelingsbelang van het kind centraal. Een langdurige plaatsing is in principe een plaatsing tot het kind de leeftijd van 18 jaar bereikt heeft (Van den Bergh & Weterings, 2010).

Verder kan een onderscheid gemaakt worden tussen netwerkpleegzorg en bestandspleegzorg. De zorgaanbieder van pleegzorg zoekt meestal, op verzoek van de gezinsvoogd, eerst naar mogelijkheden om het kind in het sociale netwerk van de ouders te plaatsen. Bij een plaatsing in bestandspleeggezin zijn de ouders en pleegouders in eerste instantie onbekenden van elkaar (Van den Berg & Wetering, 2010; De Baat & Bartelink, 2012).

Het onderhavige onderzoek richt zich op ouders van pleegkinderen in de bestandspleegzorg: plaatsing van het kind in een pleeggezin uit het bestand van de zorgaanbieder voor pleegzorg, waarbij sprake is van een langdurige plaatsing: de opvoedingsvariant.

1.4 Invloed en zeggenschap van ouders bij uithuisplaatsing

Zoals gezegd, behouden ouders bij een vrijwillige plaatsing volledig het gezag en nemen zij alle beslissingen over het kind. Zonder hun toestemming was het ook niet mogelijk om persoonsgegevens van het kind uit te wisselen (Quik-Schuijt, 2010). Recent is deze regel veranderd en hebben derden recht op informatie als dit in het belang van het kind nodig is.

Bij een uithuisplaatsing in het kader van een OTS is het gezag van de ouders over het kind beperkt (zie bij 1.2). Als de gezinsvoogd het niet eens is met een beslissing van de ouders voor een bepaalde school of behandeling, kan hij een schriftelijke aanwijzing geven of de rechtbank verzoeken om schorsing van het gezag van de ouders op dat onderwerp. De gezinsvoogd kan besluiten om het kind weer terug te plaatsen bij de ouders. Tot 2012 was dat mogelijk zonder bemoeienis van de rechtbank. In april 2012 is een amendement aangenomen in de Tweede kamer waarbij de kinderrechtster een terugplaatsing moet toetsen. Pleegouders hebben in het kader van een OTS geen blokkaderecht. (Zij hebben wel blokkaderecht als BJZ de voogdij heeft over het kind.)

In het onderhavige onderzoek zijn alleen plaatsingen betrokken in pleeggezinnen uit het bestand van een zorgaanbieder voor pleegzorg.

Het zoeken van een geschikt pleeggezin uit het bestand van de pleegzorgaanbieder en de begeleiding van het pleeggezin zijn de verantwoordelijkheid van de organisatie voor pleegzorg. In de 'matching' van pleegkind en

pleeggezin wordt zo veel mogelijk rekening gehouden met de wensen van de ouders. Maar een zorgaanbieder van pleegzorg heeft ruimte om zelf beleid te maken op welke punten en hoe ze ouders willen betrekken bij de keuze voor een bepaald pleeggezin voor hun kind (Quik-Schuijt, persoonlijke communicatie). Ouders hebben niet het recht om vooraf toestemming te geven tot plaatsing in een bepaald pleeggezin. Wél kunnen ze bij een OTS via hun gezinsvoogd proberen invloed uit te oefenen. Ook hebben ze bij een OTS achteraf, dus na plaatsing, het recht om bezwaar aan te tekenen bij de kinderrechtster. Bij een ontheffing komt het volledige gezag om voor of tegen een specifiek pleeggezin te kiezen toe aan de voogd.

In het pleeggezin zal het kind mee doen met de dagelijkse gang van zaken: het dagritme met tijden van opstaan, schoolgaan, spelen met vriendjes en naar bed gaan; maaltijden, kleding, hygiëne, omgangsvormen; vieringen en contacten met de familie van de pleegouders, straffen en belonen; weekend- en vakantiebesteding; en zo voort. De ouders kunnen weinig invloed uitoefenen op de dagelijkse opvoeding van hun kind en de waarden en normen die daar gelden en worden overgedragen. Of ouders iets te zeggen hebben over bijvoorbeeld het punkkapsel van hun kind is vooral afhankelijk van de bereidheid van de pleegouders om rekening te houden met de ouders.

Als een kind in een pleeggezin woont, blijven ouders een rol in het leven van het kind spelen, ook als zij zijn ontheven uit de ouderlijke macht. Zij hebben recht op informatie over de ontwikkeling van hun kind en recht op contact met hun kind als dit het belang van het kind niet schaadt en in lijn is met het beleid van de gezinsvoogd of voogd. Als de ouders het niet eens zijn met het beleid van de gezinsvoogd, kunnen zij een klacht indienen bij BJZ. Als ouders het niet eens zijn met de bezoekenregeling met hun kind, dan kunnen zij de rechter verzoeken de huidige bezoekenregeling vervallen te verklaren. De rechter kan, als hij deze vervallen verklaart, zelf een regeling treffen.

Hoofdstuk 2

Eerder onderzoek naar de ervaringen van ouders

We hebben weinig Nederlands onderzoek kunnen vinden waarin de ervaringen van ouders met uithuis- en pleeggezinplaatsing centraal staan. Daarom is deze review grotendeels gebaseerd op buitenlands onderzoek en Nederlandse studies waarin deelaspecten van oudergedrag aan de orde kwamen.

2.1 Het besluit tot uithuisplaatsing: gevoelens van onrecht

Als een kind uit huis geplaatst wordt, voelt dit voor de meeste ouders alsof hun kind van hen wordt afgepakt (Neil, 2000). Hoewel sommige ouders begrijpen waarom een uithuisplaatsing wordt aangevraagd, betekent dat lang niet altijd dat zij dat ook accepteren (Singer et al., 2010). Van den Bergh en Weterings (2010) wijzen erop dat gezinnen vaak lange tijd hulp hebben gehad voordat wordt besloten tot een uithuisplaatsing. Een dergelijke ervaring roept weerstand en wantrouwen op bij ouders tegenover hulpverlening. "Zij hebben jarenlang een vreemde binnengelaten in hun gezin en dat heeft 'tot niets' geleid. Veel ouders begrijpen niet waarom hun kind uit huis moet. Voor hen is het gedrag van het kind 'gewoon', 'zo ging het vroeger bij ons thuis ook' of 'zo doet hij altijd' en dat is geen probleem voor hen." (p. 217). Uit onderzoek van Cossar en Neil (2009) blijkt dat ouders het idee hebben dat de hulpverlening bevooroordeeld is. Het feit dat er één kind uit huis geplaatst wordt, maakt ouders met meerdere kinderen bang dat dit ook zal gebeuren bij de andere kinderen. Uit het masteronderzoek van Helder (2007, geciteerd in Van den Bergh en Weterings, 2010) blijkt dat het voor de ouders lang onduidelijk blijft of het kind weer bij hem of haar zal terugkeren.

Volgens het onderzoek van Neil (2007) zijn er drie typen ouders te onderscheiden in de manier waarop zij met de pleegzorgplaatsing omgaan. Onder het eerste type vallen ouders die de situatie op een positieve manier aanvaardden: zij zien in dat dit het beste is voor hun kind. Deze ouders accepteren dat hun kind nu onderdeel is van een ander gezin. Zij hebben positieve gevoelens over de

pleegouders en zij ervaren plezier in de manier waarop hun kind van de nieuwe situatie geniet. De ouders hebben een realistisch beeld over de toekomst en over hun rol daarin. Onder het tweede type vallen ouders die verkeren in berusting en zij hebben zich neergelegd bij het verlies van hun kind. Deze ouders voelen zich ongelukkig, waardeloos en niet in staat om hun kind te helpen of te beschermen. De ouders vinden het lastig om contact te houden met hun kind, omdat zij niet in staat zijn om iets aan de situatie te doen en vanwege het gevoel dat zij hun kind niets te bieden hebben. Onder het laatste type vallen ouders die woede en verzet vertonen. Dit zijn ouders die weten dat zij niets aan de situatie kunnen veranderen, maar in hun hart verzetten zij zich tegen de pleegzorgplaatsing. Zij leggen de nadruk op het feit dat zij de echte ouders zijn. De woede van ouders is vooral gericht op anderen, zoals de pleegouders, pleegzorgwerkers of (gezins)voogd en de rechter.

2.2 Veranderingen in het ouderschap

Ouders ervaren heftige emoties na de uithuisplaatsing van hun kind. De emoties en de manier waarop ouders hiermee omgaan veranderen gedurende de plaatsing (Gerring, Kemp & Marcenko, 2008; Schofield et al., 2011). Ze voelen zich vaak onbegrepen en onrechtvaardig behandeld. Sommigen voelen zich schuldig over het feit dat hun kinderen niet de kans hebben op een normaal leven met hun ouders. Om deze reden willen ouders aan hun kinderen laten merken dat zij nog steeds van hen houden (Schofield & Ward, 2012). Uithuisplaatsing van kinderen in de pleegzorg heeft het gevoel van verlies van hun kind tot gevolg, maar ook een gevoel van verlies van hun

identiteit als ouder. Zij kunnen niet meer de dingen doen die ouders normaal gesproken doen met hun kind, zoals kleding kopen (Schofield et al., 2011; Schofield & Ward, 2012). Bij een definitieve uithuisplaatsing is in sommige situaties onduidelijk wat de rol van de ouder is na de uithuisplaatsing, waardoor het voor ouders lastiger is om hier mee om te gaan (Schofield et al., 2011). Ouders van pleegkinderen zijn niet meer de ouders die hun kinderen opvoeden en grootbrengen. Zij zijn zich bewust van deze verandering en het geeft hen een gevoel van isolatie en alsof zij een onbelangrijke rol hebben

2.3 De relatie met hun kind

Ook als de kinderen hun ouders blijven zien als hun vader en moeder, dan nog gaan de ouders een andere rol spelen in het leven van de kinderen. De kinderen zien de pleegouders vaak ook als ouders. Het is lastig voor ouders als kinderen de pleegouders 'papa en mama' gaan noemen. Veel kinderen zien het verschil tussen de beide soorten ouders (Weterings & Van den Bergh, 2012). Dit is voor de ouders belangrijk (Schofield & Ward, 2012).

Bij de uithuisplaatsing van baby's en hele jonge kinderen ervaren moeders nog een andere moeilijkheid. Deze moeders hebben relatief weinig tijd met hun kinderen doorgebracht, waardoor de kans aanwezig is dat zij door hun kinderen niet als moeder worden gezien en dat hun eigen kind een vreemde voor hen is. Dit ervaren veel moeders als zenuwslopend en het roept veel verdriet bij hen op (Schofield et al., 2011).

2.4 Ervaringen met bezoeken

Uit Nederlands onderzoek naar oudercontacten blijkt dat de meeste pleegkinderen contact hebben met minstens een van hun ouders (Weeda, 2008; Huijg, 2010; Weterings & Van den Bergh, 2010). Maar de frequentie kan zeer verschillend zijn. Uit een analyse van 62 Nederlandse, langdurig geplaatste pleegkinderen blijkt dat een kwart van de kinderen eenmaal per week contact heeft met de ouders; een iets groter deel eenmaal per maand; een derde eenmaal per drie maanden tot een keer per half jaar; 15% heeft slechts zeer incidenteel of helemaal geen contact (Maaskant, Hermanns & Bos, 2007). Weterings (1998) vond in haar onderzoek dat de meeste ouders (60%) geen problemen ervaren in de contacten met hun kind, alleen het afscheid nemen wordt zwaar gevonden. Een kwart van de ouders ervaart het gedrag van hun kind als moeilijk. Lagerweij (2007) doet dezelfde bevinding bij de ouders van 50 pleegkinderen.

Met de regelingen van het bezoek van hun kinderen zijn ouders vaak ontevreden. Meestal vinden ze de frequentie te laag (Lagerweij, 2007). Ook zijn ze vaak ontevreden over de mate van hun betrokkenheid bij de opvoeding en over de informatie die zij krijgen over het welzijn van

hun kind. Ouders vinden dat zij vooraf niet voldoende geïnformeerd worden over wat zij kunnen verwachten van hulpverlening; dat de overdracht tussen de verschillende hulpverleners niet goed verloopt; en dat het onduidelijk is hoelang de hulp aan hen gaat duren. Daarnaast hebben ouders niet het idee dat hun mening belangrijk wordt gevonden als er beslissingen genomen moeten worden; en de geboden hulp helpt het gezin niet echt (Jurrius & Neijboer, 2010; Jurrius, & Büdke, 2010a, 2010b; Kastelein, 2010; Bauer & Strating, 2012).

2.5 Relatie tussen de ouders en het pleeggezin

In een goede relatie tussen de ouders en pleegouders ervaren beiden meer steun. Daarbij biedt het ouders meer ruimte om de situatie te verwerken (Neil, 2007; Gerring, Kemp & Marcenko, 2008). Een slechte relatie met de pleegouders, bijvoorbeeld door meningsverschillen over de opvoeding, zorgt er daarentegen voor dat de situatie voor ouders moeilijker te accepteren is. Ouders die boos zijn over hun situatie hebben vaak een minder goede relatie en minder direct contact met pleegouders (Schofield & Ward, 2012). Uit het onderzoek van Singer, Uzozie en Zeijlmans (2012) blijkt dat pleegouders en pleegzorgwerkers het belangrijk vinden om elkaar te ontmoeten voor de plaatsing van het kind, indien de situatie het toelaat. Als pleegouders en ouders in conflict met elkaar leven, roept dit loyaliteitsconflicten op voor de kinderen; en loyaliteitsconflicten vergoten de kans op gedragsproblemen bij pleegkinderen (Leathers, 2003).

Pleegouders gaan op verschillende manieren met de ouders van het pleegkind om. Er zijn pleegouders die proberen positief tegenover de ouders te staan: zij zijn van mening dat het voor het pleegkind belangrijk is dat de ouders niet worden vergeten (Singer, Uzozie & Zeijlmans, 2012).

Daarnaast zijn er pleegouders die ouders van kinderen in de pleegzorg als nalatig, onbetrouwbaar en soms zelfs als gevaarlijk zien (Höjer, 2009). Als pleegouders moeite hebben met de ouders dan heeft dit vaak te maken met verschillen in cultuur en leefgewoontes van beide families. Ook eigen kinderen van pleegouders spelen een rol (Singer, Uzozie en Zeijlmans, 2012). Zij zijn positief wanneer zij bijvoorbeeld zien dat het pleegkind het contact fijn vindt en dat de ouders het contact waarderen. Anderzijds kunnen eigen kinderen het ook beangstigend vinden dat de pleegkinderen contact met de ouders hebben, waarover ze hebben gehoord dat die hun pleegbroer of -zus hebben verwaarloosd, mishandeld of misbruikt. In de omgang met de ouders heeft wat er thuis gebeurt is met het kind sowieso invloed. De verhalen over verwaarlozing, mishandeling of misbruik roepen heftige emotionele reacties op (Baartman, 2013). Het pleeggezin en de ouders moeten daar elk vanuit hun eigen positie mee leren omgaan.

Uit het onderzoek van Lagerweij (2007) blijkt dat twee derde van de ouders vindt dat de contacten met de pleegouders moeilijk verlopen. Volgens Weterings en Van den Bergh (2010) zijn met name de contacten tussen het pleegkind en zijn of haar ouders vaak een bron van stress voor alle betrokkenen: voor de pleegouders, kinderen van de pleegouders, pleegkinderen en de ouders. Volgens hen worden de contacten tussen kind en ouders vooral moeizaam als er onduidelijkheid is over de duur van de plaatsing in het pleeggezin en als er terugplaatsing wordt overwogen. Ook verschillen ouders en pleegouders van mening over de mate waarin kinderen ten gevolge van het oudercontact stress ervaren en probleemgedrag vertonen. Pleegouders schatten de stress van het kind veel zwaarder in dan de ouders.

2.6 Relatie met de (gezins)voogd

Bij een uithuisplaatsing binnen het 'gedwongen' of justitieel kader hebben de ouders voor, tijdens en na de uithuisplaatsing contact met de (gezins)voogd. Ook hebben de ouders in veel gevallen contact met de pleegzorgwerker van het pleeggezin. Een goede band met deze professionals maakt het voor ouders makkelijker om met de situatie om te gaan. Hierbij is het belangrijk dat de professional zich inspant voor wat ouders nodig hebben aan informatie, vaardigheden en concrete hulp (Gerring, Kemp & Marcenko, 2008). Daarbij zijn ouders meer tevreden over de geboden hulp als zij zich gerespecteerd en begrepen voelen; als er naar hen geluisterd wordt; als hun kijk op de problemen gehoord wordt; en als zij betrokken worden in het hulpverlenings- en besluitvormingsproces (Kapp & Vela, 2004).

Maar een goede band tussen de ouders en de professionals is niet vanzelfsprekend. Alpert (2005) vond dat ouders problemen hebben met de communicatie, aanwezigheid, betrokkenheid en het respect van de professional (Alpert, 2005). Zij hebben het gevoel dat de professional zich meer op de kinderen richt en geen aandacht geeft aan de ouders op het moment dat bepaald is dat de kinderen uit huis geplaatst worden (Cossar & Neil, 2009). Het is het overdenken waard dat pleegouders tegenovergestelde ervaringen hebben. Zij vinden dat de gezinsvoogden de ouders op de eerste plaats zetten en het belang van het kind te weinig voor ogen hebben (Van den Bergh, 2013). Kinderbescherming wordt dan ook wel 'ouderbescherming' genoemd.

Uit onderzoek van Cossar en Neil (2009) blijkt dat ouders weinig gebruik maken van de hulp die aangeboden wordt. Dit komt doordat ouders vaak wantrouwend tegenover de professionals staan, omdat zij de ervaring hebben dat hun kind tegen hun wil bij hen weggehaald is. Ouders kunnen het idee hebben dat de hulpverleningsinstelling niet onafhankelijk is. Ze zijn ook bang dat kinderen verkeerde informatie krijgen over henzelf en de familie van de ouders (Cossar & Neil, 2009). Van der Molen (2013)

wijst erop dat sommige ouders zelf als kind negatieve ervaringen hebben gehad met hulpverleners. Ze werden uit huis geplaatst en kwamen daar met méér littekens uit in plaats van met minder. Als jonge moeder met gedragsproblemen en een problematische jeugd kregen ze ook nauwelijks hulp. De negatieve ervaringen met hulpverleners kunnen dus een lange geschiedenis hebben in het leven van de ouders van een pleegkind.

2.7 Steun en stigmatisering door de buitenwereld

Over het algemeen is er in samenleving nauwelijks erkenning voor het verdriet van ouders als hun kind uit huis wordt geplaatst. Ze krijgen weinig steun: de omgeving lijkt te vinden dat de ouders zelf schuldig zijn aan hun verdriet (Schofield et al., 2011). Ouders waarvan de kinderen niet thuis wonen worden vaak als afwijkend gezien; ze komen in aanraking met negatieve sociale oordelen vanuit de omgeving. Uit onderzoek van Kielty (2008) blijkt dat een moeder waarvan het kind in een pleeggezin woont wordt gezien als iemand die niet om haar kinderen geeft en die meer waarde hecht aan zichzelf dan aan haar kind. De culturele norm is dat een kind bij zijn of haar moeder in huis woont. Het gevolg hiervan is dat ouders sociaal geïsoleerd kunnen raken. Ouders kunnen het idee hebben dat zij hun 'natuurlijke' rol als ouder niet vervullen. Hierbij spelen diverse emoties zoals schuld, schaamte, angst en depressie (Kielty, 2008). Deze gevoelens tasten het gevoel van eigenwaarde van de ouders aan en kunnen de acceptatie van de pleeggezinplaatsing bemoeilijken (Höjer, 2009; Karakowsky, DeGama & McBey, 2012).

Er kan een verschil zijn in hoe de ouder zichzelf ziet en het beeld dat de samenleving van de ouder heeft (Schofield & Ward, 2012). Deze tegenstrijdigheid zorgt voor ongemak waardoor ouders geprikkeld worden om er iets aan te doen (Van Overwalle & Jordens, 2002). Ouders kunnen daarom de situatie in hun verhalen anders voorstellen, om te ontkomen aan het gevoel verantwoordelijk te zijn of schuld te hebben aan de pleegzorgplaatsing (Schofield & Ward, 2012). Het is belangrijk dat ouders een overeenstemming vinden tussen hun waarde als individu en hun waarde als ouder, zodat zij met de situatie om kunnen gaan (Kielty, 2008).

Hoofdstuk 3

Methode van onderzoek

In dit rapport wordt verslag gedaan van de ervaringen van ouders met een kind dat langdurig geplaatst is in een pleeggezin dat geselecteerd is uit het bestand van een pleegzorgorganisatie. Het betreft een kleinschalig onderzoek waarin interviews zijn gehouden met tien ouders van pleegkinderen. De ervaringen van de geïnterviewden geven een indruk van de emoties, zorgen en verwachtingen die gepaard gaan met het ‘verliezen’ van je kind door een uithuisplaatsing en een langdurige pleeggezinplaatsing.

3.1 Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek is:

Wat kan worden geleerd van de ervaringsverhalen van ouders van pleegkinderen tijdens de uithuisplaatsing en de plaatsing in een perspectief biedend bestandsgezin?

Bij deze centrale onderzoeksvraag horen drie deelvragen, die ook bij de pleegouders, pleegkinderen en eigen kinderen van pleegouders gebruikt zijn:

1. Welke vraagstukken ontmoeten ouders tijdens de uithuis- en pleeggezinplaatsing en hoe gaan de ouders daarmee om?
2. Hoe ontwikkelt zich de relatie met hun kind en hoe beoordelen ze eventuele veranderingen?
3. Hoe gaan de ouders om met heftige emoties en moeilijke momenten?
4. Hoe ervaren de ouders van pleegkinderen na de uithuisplaatsing van hun kind de contacten met Bureau Jeugdzorg en de organisatie van pleegzorg, en de omgang met hun sociale omgeving?

3.2 De geïnterviewde ouders

Voor dit onderzoek hebben de onderzoekers gesproken met ouders van pleegkinderen die geplaatst zijn in perspectief biedend gezin met de bedoeling om daar langdurig te blijven. De keuze voor ouders met langdurig

geplaatste kinderen hangt samen met ons eerdere onderzoek onder pleegkinderen, pleegouders en kinderen van pleegouders naar wennen in een pleeggezin (Singer, Uzozie & Zeijlmans, 2012). De werving van de ouders was niet gemakkelijk. We hebben daarom gebruik gemaakt van velerlei kanalen: Pleegzorgorganisaties; De WAT?!-krant; oudernetwerk Gelderland; Jeugdzorg Nederland; internetfora; het eigen netwerk van de onderzoekers.

Voor dit onderzoek zijn tien interviews gehouden met ouders met een kind in een perspectief biedend pleeggezin. Twee ouderinterviews zijn gehouden met de vader, zes interviews met de moeder en twee interviews met vader en moeder samen. Bij één gezin was sprake van een vrijwillige plaatsing; bij de overige gezinnen was er sprake van een plaatsing in een gedwongen of justitieel kader. Uit de interviews met de ouders blijkt dat het veelal gaat om een OTS en bij enkele ouders om een ontheffing uit de ouderlijke macht. Het was echter niet altijd duidelijk of er sprake was van een OTS of ontheffing. Dat kwam omdat enkele ouders meerdere kinderen hadden met verschillende juridische maatregelen en omdat enkele ouders midden in een ontheffingsprocedure zaten. Er is door de onderzoekers geen inzage gevraagd in de dossiers.

In negen van de interviews hadden de ouders een partner, en in drie gevallen waren beide ouders ook de biologische ouder van het pleegkind. De leeftijd van de ouders varieert van 28 tot 63 jaar. Ten tijde van het interview zijn zes ouders werkloos. De ouders die geen baan hebben doen

bijna allemaal vrijwilligerswerk. Er zijn vier ouders die als hoogst genoten opleiding vmbo hebben, vier ouders hebben havo/vwo, één ouder heeft hbo/wo; één ouder heeft speciaal onderwijs genoten; van twee ouders is de opleiding onbekend.

De samenstelling van de gezinnen van de ouder(s) verschilt. Er is één ouder van wie het kind in het pleeggezin het enige kind is, terwijl de andere ouders meerdere kinderen hebben die niet altijd van dezelfde vader zijn. Tijdens het interview is steeds de situatie van één pleegkind als uitgangspunt genomen. Er is dus tijdens de tien interviews over tien kinderen specifiek gesproken is. De gemiddelde leeftijd van deze kinderen is 10,2 jaar. Er zijn twee kinderen die in hun eerste levensjaar in een pleeggezin zijn geplaatst. Daarnaast is er ook één kind dat vijftien jaar was toen ze naar een pleeggezin ging. Gemiddeld waren de pleegkinderen 5,5 jaar oud op het moment dat ze uit huis geplaatst werden. Hoelang de kinderen uit huis zijn varieert tussen de 22 en 126 maanden.

De pleeggezinsgeschiedenis en overplaatsingen verschillen per kind. De ouders met meerdere kinderen beperkten zich niet altijd tot het zogenaamde ‘focuskind’. Hier is bewust ruimte voor geboden, omdat kennelijk die emoties of gebeurtenissen door de ouders als belangrijk werden ervaren. Waar het aantal niet precies is te achterhalen uit de verzamelde data, spreken wij van ‘enkele kinderen’. Het kind dat vrijwillig is geplaatst, is van meet af aan in hetzelfde - met toestemming van de ouders gekozen - pleeggezin geplaatst. Enkele kinderen zijn eerst in een crisispleeggezin geplaatst, toen terug naar huis geplaatst en daarna opnieuw in hetzelfde pleeggezin geplaatst, maar dan als perspectief biedend pleeggezin. Enkele kinderen zijn na een tehuisplaatsing in een perspectief biedend pleeggezin geplaatst. Eén kind is meteen in het perspectief biedende pleeggezin geplaatst waarin al een broer en zus waren geplaatst. Twee kinderen zijn na een crisisplaatsing in hun tweede perspectief biedende pleeggezin geplaatst, en één kind is diverse keren overgeplaatst naar een ander pleeggezin.

Gedurende het onderzoek is gebleken dat ouders van pleegkinderen moeilijk te vinden en te bereiken zijn voor onderzoek. Wellicht komt dit door het sociale stigma op het hebben van een uit huis geplaatst kind en negatieve ervaringen met hulpverleners en onderzoekers. Mogelijk is in ons onderzoek hierdoor een bijzondere groep ouders aan het woord gekomen; ouders die om verschillende redenen gemotiveerd zijn om over hun situatie te praten.

3.3 Onderzoeksmethode

Omdat het onderzoek gericht is op de persoonlijke ervaringen van ouders, waarover nog weinig bekend is, heeft dit onderzoek een exploratief karakter. Daarbij past een kwalitatieve methode die ruimte laat aan het eigen verhaal van de ouders. Er is gekozen voor individuele inter-

views met een semigestructureerde interviewleidraad. Deze leidraad is opvraagbaar via Stichting Alexander (www.st-alexander.nl).

3.3.1 Ethische kwesties

De respondenten werkten op vrijwillige basis mee aan het onderzoek en konden te allen tijde aangeven te willen stoppen met het interview. Alle interviews zijn geanonimiseerd. Dit stond in de wervingsbrief en is aan het begin van het interview nogmaals uitgelegd. Ook werd duidelijk gemaakt dat de onderzoekers geen partij of betrokkenheid hebben en wilden hebben bij eventuele meningsverschillen tussen de ouders, pleegouders of instanties. De onderzoekers hebben ook geen inzage gevraagd in de hulpverleningsdossiers van de ouders. In het onderzoek zijn uitsluitend de ervaringen van de ouders opgetekend.

3.3.1 Interviews volgens de chronologie van de plaatsing
In de interviews met de ouders van pleegkinderen is getracht de chronologie van de plaatsing te volgen. Allereerst de uithuisplaatsing, daarna de overplaatsing naar het perspectief biedende gezin en tot slot de huidige situatie. Doel van deze chronologische aanpak is om te onderzoeken of en hoe hun belevingen zijn veranderd in de tijd. Dit bleek niet altijd haalbaar, aangezien de ouders de verschillende momenten niet makkelijk los van elkaar konden zien. De heftige emoties van de ouders zijn bijvoorbeeld gebonden aan het moment van uithuisplaatsing waarbij de overplaatsing van het kind naar een perspectief biedend gezin geen verschil maakte. Hierdoor ontstond er soms geen chronologie, maar een opeenvolging van gebeurtenissen die voor de ouders allemaal terug te leiden zijn naar één gebeurtenis: de uithuisplaatsing. Hierop komen we in hoofdstuk 8 terug.

3.3.2 Eén kind uit een gezin

Negen van de tien ouders hebben meerdere kinderen, waarvan er vaak meer dan één in een pleeggezin zit. Tijdens het interview is geprobeerd om de situatie van één pleegkind als uitgangspunt te nemen. Dit om te voorkomen dat het interview te lang zou duren. Maar zoals we hiervoor aangaven, was het voor de ouders vaak belangrijk om ook te refereren aan hun ervaringen met één of meerdere van hun andere kinderen. Indien de situatie van een ander kind ter sprake is gekomen, werd die informatie wel meegenomen in de analyse. Het kind dat centraal stond tijdens het interview kozen de ouders zelf.

3.3.3 Vragen naar veranderingen en emoties

Aan de ouders is gevraagd welke emoties de plaatsing van hun kind in het perspectief biedende pleeggezin oproept. In welke situaties werden positieve en negatieve emoties opgeroepen? Vervolgens is gevraagd hoe zij met

de emoties omgingen. Daarnaast is gevraagd welke veranderingen de ouders ervaren hebben door de uithuisplaatsing en de plaatsing van het kind in een perspectief biedend pleeggezin.

3.3.4 Interviewers en interviewomstandigheden

Omdat het zo moeilijk was om ouders te werven zijn er vooraf geen proefinterviews met ouders van pleegkinderen afgenomen. Bij elk interview waren twee interviewers aanwezig, zodat ze elkaar zouden kunnen corrigeren als zeer belangrijke zaken zouden worden vergeten; bovendien konden ze elkaar feedback geven. De interviewers deden om beurten het ouderinterview. De interviewers waren een afgestudeerd pedagoog en een masterstudent pedagogiek van de Universiteit van Amsterdam die haar masterthesis heeft geschreven op basis van het onderzoek (Buijsman, 2013). Vooraf ontvingen de interviewers een training van een van de betrokken senior onderzoekers. De interviews werden op de band opgenomen en integraal uitgewerkt en besproken met de interviewtrainer en projectleider. De interviews zijn - op één na - allemaal afgenomen in het huis van de ouders. Het andere interview heeft plaatsgevonden op de Universiteit van Amsterdam.

3.4 Verwerking en analyse van de data

Aan de interviews hebben 2 vaders, 6 moeders en 2 ouderparen deelgenomen. Bij de ouderparen bleken vader en moeder elkaar aan te vullen; samen beantwoordden ze de vragen. Daarom zijn de ouderparen gecodeerd als één ouder. Indien er meningsverschil bij een ouderpaar wordt dat in het verslag vermeld. Bij de analyse van de interviews is stapsgewijs te werk gegaan. Eerst is het materiaal ingedeeld in hoofdcategorieën. Na de tekst ingedeeld te hebben op hoofdcodes is gekeken naar fijnere onderscheidingen. Hiertoe is gebruik gemaakt van MaxQDA, een software programma voor de verwerking van interviewdata. De hoofdcategorieën die bij het coderen gebruikt zijn, kwamen zoveel mogelijk overeen met de categorieën die gebruikt zijn bij het eerdere onderzoek naar ervaringen van pleegouders, pleegkinderen en eigen kinderen van pleegouders in de wenperiode (Singer, Uzozie & Zeijlmans, 2012). Deze hoofdcategorieën zijn aangevuld met belangrijke thema's die uit de literatuur over de ouders naar voren komen. Eén hoofdcategorie is gericht op de chronologie van de plaatsing: wat gebeurde er bij de uithuisplaatsing, hoe verliep de kennismaking met het nieuwe gezin; hoe gaat het nu? Ook hebben we een indeling gemaakt op basis van emoties, manieren van omgaan met de emoties en doelen voor handelen. Tijdens het coderen bleek soms dat er grote stukken tekst waren die niet ingedeeld konden worden, maar wel belangrijk waren. Voor die stukken tekst zijn aparte codes gemaakt. Er zijn ook aparte codes aangemaakt voor infor-

matie over het kind, zoals de impact die de plaatsing volgens de ouders op het gedrag en het gevoel van het kind heeft gehad. Verder hadden we in eerste instantie geen codes voor de uithuisplaatsing en de crisisplaatsingen. Deze hebben we toch meegenomen, omdat veel emoties hun oorsprong lijken te hebben in de uithuisplaatsing.

Hoofdstuk 4

De uithuisplaatsing en kennismaking met het pleeggezin

In dit hoofdstuk wordt besproken hoe de ouders de uithuisplaatsing en kennismaking met het pleeggezin hebben ervaren. Een uithuisplaatsing blijkt zeer verschillend te kunnen lopen. Zo zijn er ouders waar de politie met tien man voor de deur stond om de kinderen op te halen, de ouders stonden machteloos en moesten toestaan dat hun kind meegenomen werd. Andere kinderen zijn in alle rust naar de pleeggezinnen gebracht, aangezien de uithuisplaatsing geleidelijk was verlopen.

4.1 Informatie over redenen en duur van de uithuisplaatsing

In acht van de tien interviews vertellen de ouders dat ze pas na de uithuisplaatsing geïnformeerd zijn over de reden van de uithuisplaatsing en over in welk pleeggezin hun kind geplaatst is. Het kind kan ook in een geheime plaatsing zitten, waardoor de ouders weinig tot niks weten van het pleeggezin.

Ja, weken later. Toen de kinderen eigenlijk gesetteld waren in het pleeggezin en noem maar op, toen kregen we pas informatie.

Een ouder weet niet meer wanneer ze is geïnformeerd; ze kan zich niets herinneren vanwege een depressie. Eén van de twee ouders die haar kind vrijwillig heeft geplaatst, is zelf aanwezig geweest bij de gesprekken waarin besloten werd dat het kind naar een pleeggezin ging; de andere ouder kan zich vanwege zijn depressie weinig herinneren.

Drie ouders vertellen dat ze ook bij de overplaatsing van hun kind naar een (nieuw) perspectief biedend gezin de informatie pas achteraf hebben ontvangen. De kinderen werden overgeplaatst zonder dat de ouders hiervan op de hoogte waren.

Een dag voor de rechtszitting kreeg ik dus een brief dat de kinderen in een pleeggezin, perspectief biedend pleeggezin, waren gezet. En ik had ook zoiets van: 'Dat kan niet!'.

We hebben alleen een briefje gekregen dat ze met spoed daar ook weer zijn weggehaald, omdat het niet goed ging. De vrouw kon niet voor beide kinderen zorgen.

Ouders vinden informatie over het perspectief en de duur van de plaatsing erg belangrijk. Sommige ouders kregen te horen dat ze hun kind nooit meer zouden zien of dat het kind nooit meer thuis zou komen wonen.

Op een gegeven moment kreeg ik te horen van: je krijgt je kind nooit meer te zien, klaar. Vanuit Bureau Jeugdzorg en toen ben ik echt een beetje explosief geworden en ik heb toen mijn toenmalige voogd met enige hand verwijderd uit het gebouw waar ik zat.

Er zijn ook ouders die vertellen dat het in eerste instantie onduidelijk was hoe lang het kind in het pleeggezin zou blijven. Of dat zij pas later merken dat besloten is dat hun kind niet meer thuis zal komen.

Ja, dat ze mij gewoon een maand lang hebben gezegd: 'Lotte komt wel naar huis, Lotte komt niet naar huis'. Ze hebben me een beetje laten zitten eigenlijk. Ze hebben mij helemaal niets verteld toen.

De ouders krijgen de redenen voor de uithuisplaatsing en overplaatsing naar een nieuw pleeggezin meestal te horen van de (gezins)voogd. Aan de interviewer vertelden de ouders over de redenen of achtergrond van de uithuisplaatsing en wat hen verteld is door de (gezins)voogd.

Ze noemden: een problematische gezinssituatie doordat één van de ouders een depressie heeft; een vader met een alcoholprobleem; de vader of de moeder die het kind heeft mishandeld. Van Bureau Jeugdzorg hebben ze te horen gekregen dat de ouders het kind sociaal, emotioneel of fysiek verwaarlozen; of dat het incest verleden van de ouders gevaar brengt voor het kind. De ouders zijn het veelal niet helemaal eens met Bureau Jeugdzorg. Ze vinden dat door Bureau Jeugdzorg dingen over hen gesuggereerd worden die niet waar zijn, zoals bijvoorbeeld:

Dat er affectieve verwaarlozing plaatsvond. Waar ik mezelf absoluut niet in kon herkennen, nog steeds niet en dat heeft wel de doorslag gegeven toen, om verdere acties te ondernemen.

In zes van de tien interviews geven de ouders een negatieve mening over de manier waarop de informatie gegeven werd of over de kwaliteit van de informatie: de informatie was onjuist, onvoldoende of onduidelijk. Hoewel de situatie en de redenen aan de ouders zijn uitgelegd, snappen zes ouders niet waarom hun kind uit huis geplaatst is. Zij vinden de reden niet goed onderzocht.

Nee, maar dat is het nog steeds niet. De reden is nog steeds niet duidelijk, want de kinderen zijn nooit onderzocht.

Vier ouders begrijpen waarom hun kind uit huis geplaatst is; ze geven aan dat de situatie inderdaad onhoudbaar was. Dit inzicht komt soms pas achteraf. Ten tijde van de plaatsing was alleen het gezin waarvan het kind vrijwillig geplaatst is het met de plaatsing eens. Zij willen dat hun kind zich zo goed mogelijk ontwikkelt en zich veilig voelt. Hiervoor was een pleegzorgplaatsing een goede oplossing. Als ouders de reden begrijpen, wil dat niet zeggen dat ze het helemaal eens zijn met de uithuisplaatsing. Twee ouders zijn het gedeeltelijk eens zijn met de plaatsing.

Aan de ene kant denk ik: ze is nu een in veilige woonomgeving, waar ze goed verzorgd wordt. Aan de andere kant is het wel beter als ze bij haar eigen moeder is of zo. Dat de eigen moeder haar kan opvoeden met begeleiding.

In zeven van de tien interviews geven de ouders aan dat ze hun kind liever thuis hadden gehad en bijna alle ouders denken dat dat mogelijk was geweest, bijvoorbeeld met meer hulp. Eén ouder gaf aan dat zij zelf dingen aan het regelen was met thuiszorg en opvang, maar dat dit door Bureau Jeugdzorg niet werd ondersteund en de kinderen zijn weggeplaatst.

We waren juist ook bezig met andere dingen in te schakelen, na schoolse opvang of zo. Dat hadden we eindelijk voor elkaar gekregen en: boem, alles wordt gewoon uit elkaar getrokken.

Ik snap het wel, maar... erg blij ben ik er niet mee, maar goed dat is een ander verhaal. Kijk, ik heb twee kinderen, maar ik heb ze niet, dat is heel raar.

4.2 Invloed op keuze en informatie over pleeggezin

De ouders vinden het belangrijk om invloed te hebben op de keuze van het pleeggezin, zowel tijdens de uithuisplaatsing als bij een overplaatsing naar een perspectief biedend gezin. Uit hun verhalen blijkt dat dit vaak niet zo is. Een ouder was het niet eens met de keuze van het pleeggezin, maar hier werd niet naar geluisterd:

Nee, nee dat nee. Dat kan hun helemaal niets schelen ook al viel ik daar ter plekke dood, ja...

Slechts één ouder geeft aan volledig inspraak gehad te hebben, dit was bij de vrijwillige plaatsing. Drie ouders hebben een vorm van invloed gehad op de keuze van het pleeggezin. Bij twee ouders lag het voor de hand dat het kind in het gezin geplaatst werd, want het was er al eerder geweest. De ouders hadden met het pleeggezin afgesproken dat het daar terug zou komen indien dit nodig zou zijn. Hier heeft Bureau Jeugdzorg rekening mee gehouden:

Dat was ook wat het pleeggezin en ik toen tegen elkaar hebben gezegd, mocht het weer gebeuren dat het kind naar een pleeggezin moet, om wat voor reden dan ook, laat hem dan weer bij ons komen.

Bij één ouder heeft overleg plaatsgevonden door middel van een gesprek:

Je moet je realiseren, pleeggezinnen die zijn niet voor het oprapen en wij waren als gezegend met drie aanbiedingen van stellen waar Simone terecht zou kunnen, dat is een ongekende luxe hoor. Dus je bent blij met wat je aangeboden krijgt en je accepteert dat, ook als het niet helemaal perfect is. Wij zijn erin gekend, we hebben er keuze in gehad en onze voorkeur is daar gewoon uitgekomen.

Als de geïnterviewde ouders het voor het zeggen hadden in de keuze voor het pleeggezin, dan zouden zij een goed gezin willen voor hun kind. De ouders denken hierbij aan een veilige omgeving, een bekend pleeggezin voor het kind, goede verzorging en het liefst in de buurt van de ouders, de oude school en hun oude vriendjes en vriendinnetjes. Verder hebben ze het liefst broertjes en zusjes bij elkaar of in de buurt van elkaar.

We hebben het te horen gekregen van de gezinsvoogd. De mededeling van we gaan hem daar plaatsen. Toen heb ik gezegd: ik vind dat te ver weg, ik wil dat hij dichtbij huis komt te zitten, zoals beloofd. En toen heeft hij gezegd: 'Als jij geen toestemming geeft, ik plaats

hem daar toch, want jij hebt daar niets over te zeggen.”

Enkele ouders vinden dat hun kind niet op de goede plek zit. Eén ouder vindt het gezin te ouderwets en een andere ouder vindt dat het kind daar te weinig vrienden heeft. Ook vindt een ouder het jammer dat de pleegouders niets met het geloof doen.

Ik kan niet tegen de pleegouders zeggen jullie moeten nu naar de kerk, dat snap ik ook heus wel. En als zij helemaal niks hebben met de kerk en ik wil graag dat zij, de jongens hadden allebei een hele mooie kinderbijbel gekregen, echt een hele mooie dure, is nooit in gekeken. Ja, ik kan ze daar niet toe dwingen, vind ik wel jammer en ik kan dat dan aangeven, maar ik kan ze niet dwingen.

Alle ouders vinden een goede band met het pleeggezin belangrijk. Zij willen goede communicatie met de pleegouders en openheid naar elkaar toe.

Nou mensen waar wij zelf ook inspraak mee zouden kunnen hebben en waar we ook mee dingen kunnen overleggen. Het liefst hadden we haar bij familie gehad.

4.3 Kennismaking en opbouw van de relatie met het pleeggezin

De eerste ontmoeting tussen pleegouders en ouders is een belangrijk moment. Acht van de tien geïnterviewde gezinnen hebben een kennismaking gehad met de pleegouders en twee ouders hebben geen officiële kennismaking gehad. De ouders geven aan weinig of niet voorbereid te zijn op de kennismaking door Bureau Jeugdzorg of de pleegzorginstelling, al vinden ze dat wel belangrijk.

We kregen een adres en een datum wanneer we konden gaan kennismaken en het was aan ons of we dat gingen doen of niet.

Vooraf het gedrag van de pleegouders tijdens de eerste kennismaking is volgens de ouders van grote invloed op het verdere verloop van de samenwerking. Maar ook het uiterlijk van de pleegouder en de ‘klik’ zorgen voor een positieve of negatieve houding van ouders ten opzichte van de pleegouders. Positieve ervaringen van de ouders met de pleegouders hebben betrekking op openheid en respect naar de ouders toe, begrip voor hun situatie, het samen kunnen bespreken wat goed is voor het kind en wat de ouders graag willen.

En die vrouw was wel aardig, die had wel respect. Ik merkte dat zij met me meevoelde, je zag het gewoon aan haar gezicht.

Daartegenover staat een afstandelijke of gespannen houding van de pleegouders.

Nou die man zat me zo aan te kijken van weet je zo

van, ja ik weet niet, net of ik een boeman was of zo.

Een ander belangrijk aspect voor een goede kennismaking is dat ouders bij de pleegouders thuis mogen komen. Ouders vinden het fijn om te zien waar hun kind opgroeit. Wanneer dat niet het geval is, hebben de geïnterviewde ouders altijd een negatief beeld van de kennismaking.

Normaal wordt je uitgenodigd bij de pleegouders in huis. Dan kun je al een beetje inschatten waar loopt zo'n kind rond en waar staat de televisie en waar eten ze. Dit is dan heel kil kamertje van Bureau Jeugdzorg. Heel slecht.

Eén ouder merkt op dat ze zelf bewust geen positieve dingen wilde zien, omdat zij het niet eens was met de plaatsing.

Ik wou vooral bij de eerste plaatsing geen positieve dingen zien. Ze waren er natuurlijk wel, maar ik wilde ze gewoon niet zien. Ik was het er totaal niet mee eens. Ik heb ook behoorlijk stennis lopen schoppen, toen.

Het beeld van de pleegouders verandert of wordt genuanceerder naarmate de plaatsing vordert. Een open houding van de pleegouders blijft volgens de ouders belangrijk. Vooral het kunnen samenwerken en communiceren met de pleegouders lijkt bepalend voor de mening van de ouders. Daarnaast ontstaat een positieve mening bij sommige ouders doordat zij zien dat het een goed gezin is: het kind voelt zich er thuis, pleegouders en ouders willen hetzelfde voor het kind en er zit flexibiliteit in het contact.

Totdat ik Marijke wat beter leerde kennen en Timo ook [en ik] gewoon zag hoe die gehecht was aan haar. Wat ik niet zo leuk vond, maar wat wel goed was natuurlijk.

De ouders hebben een negatieve mening over de pleegouders als het niet mogelijk is om samen te werken of te communiceren met de pleegouders. Zo hebben sommige ouders het gevoel dat er geen begrip voor hun situatie is, de pleegouders de ouderrol overnemen of de pleegouders liegen of overdrijven.

Wij willen dit en wij willen dat... We willen geen toestemming vragen om op vakantie te gaan... En wij gaan... Wij doen het allemaal zo'. Die eigenen zich dat kind dus helemaal toe. Ja, ik vind dat niet goed.

Daarnaast ontstaat een negatieve mening doordat de ouders en pleegouders van elkaar in achtergrond of aanpak verschillen. Zo zijn er ouders die het niet normaal vinden dat het kind tegen de pleegouders papa en mama zegt of die het jammer vinden dat de pleegouders niets met het geloof doen.

Vooraf in het gezin waar Julia zit. Julia moet mama en papa tegen hun zeggen en dan zegt ze tegen mij "Je bent mijn mama niet", nou dan krijg je echt een klap in je gezicht.

Als de ouders niet bij het pleeggezin thuis mogen komen, ontstaat er onvrede met het pleeggezin. En als er weinig contact is, blijft het negatieve gevoel bij de kennismaking van invloed. Enkele ouders vertellen achterdochtig te worden, bijvoorbeeld dat de pleegouders het doen om er financieel beter van te worden.

Ze hebben het niet te doen voor het geld, maar voor het welzijn van het kind. Dat is wel zeker zo. Toen wij daar net kwamen, toen hadden ze één motor en één auto... En nu hebben ze twee auto's en twee motors.

Hoofdstuk 5

De relatie met hun kind en beleving van ouderschap

Na een uithuisplaatsing vindt een grote verandering plaats in de relatie van de ouders met hun kind. De dagelijkse opvoeding vindt elders plaats, de ouders zijn van anderen afhankelijk voor informatie over hun kind, en het contact is beperkt tot bezoeken. Voor de ouders is dit bijzonder moeilijk.

5.1 Informatie over hun kind

Een ouder wiens kind vrijwillig is geplaatst is tevreden over de manier waarop hij op de hoogte wordt gehouden. Hij wordt erg betrokken bij zijn kind:

Ouderavonden, rapportbesprekingen, dat soort dingen gaan we altijd met z'n allen naartoe.

Soms houden de pleegouders en de ouders elkaar via korte en snelle berichten op de hoogte.

Normaal gezegd whats app ik ook wel met ze van: 'Hoe is het nu? Hoe was het weekend?' En dan krijg ik daar wel reactie op.

Vijf ouders vertellen dat ze onvoldoende worden geïnformeerd door de pleegouders en volgens twee ouders is het onmogelijk om een normaal gesprek te voeren met de pleegouders van hun kind.

Dat ze nog steeds alles achter mijn rug om doen. Ik hoor gewoon op de hoogte gehouden te worden van Timo. Ik wist niet naar welke school hij ging, ik wist niet dat hij afgezwommen had, ik wist niet dat hij een beugel kreeg, ik wist niet... Nou en nergens kun je mij kwaai krijgen dan daarmee.

Enkele ouders mogen van de pleegouders niet bij hen thuis komen.

Nou, die pleegouders van Bas die zijn heel afstandelijk. Die willen ook geen contact met mij, die willen me niet op de hoogte houden hoe het met hem gaat, niet

een mailtje sturen. Ik mag d'r niet naar toe bellen, ik mag daar niet komen. Ik heb nog nooit het huis gezien waar 'ie woont. Helemaal niks.

Het gastgezin heeft meteen aangegeven, ze wilden niet faciliteren zo staat dat dan in de brief ook, ze wilden niet toestaan dat ik daar op bezoek zou komen.

Versillende ouders geven aan dat zij ook door de pleegzorgwerker of de (gezins)voogd niet op de hoogte gehouden worden. Als ze bepaalde informatie willen krijgen, moeten ze er zelf achteraan gaan.

5.2 Invloed op de opvoeding

Alle ouders hebben voor hun gevoel weinig invloed op de opvoeding van hun kind. Zeven ouders geven aan geen invloed te hebben. Zij ervaren dat de pleegouders alles bepalen. Hun mening wordt niet gevraagd of de pleegouders doen alsof het hun eigen kind is.

Nee, daar heb ik geen invloed op. Zij bepalen.

Enkele ouders hebben een andere ervaring. Zo hebben twee ouders tijdens het contactmoment het gevoel invloed te hebben, doordat het kind naar hen luistert.

Laatst had ze een zakje snoep en toen zei ik: 'niet teveel snoepen he?'. En toen heeft ze dat zakje daarna ook weggelegd.

Verder praten vier ouders weleens met de pleegouders over de opvoeding van het kind en wordt hun mening

over de opvoeding gehoord. Ze hebben de ervaring dat het mogelijk is om zaken gerelateerd aan de opvoeding met de pleegouders te bespreken. Bij de ouder wiens kind vrijwillig geplaatst is, is er duidelijk sprake van veel wederzijdse communicatie en vindt er veel overleg plaats tussen de pleegouders en de ouders.

Eén ouder geeft aan dat hij invloed heeft op de opvoeding, maar alleen via de advocaat door beslissingen van de gezinsvoogd aan te vechten.

Nou ik heb wel invloed, mijn advocaat, dat kost mij straks weer tweeduizend euro, als je al gelijk zou krijgen.

5.3 Contact met hun kind en bezoekenregelingen

Na de uithuisplaatsing wordt er meestal een bezoekenregeling opgesteld. Alle tien de ouders vinden het heel belangrijk om contact te houden met hun kind. Zij hechten hier veel waarde aan. De contactmomenten variëren van nooit tot elk weekend. Bij sommige ouders wordt de frequentie van het contact met hun kind gebruikt als straf; soms mochten ze hun kind een periode niet zien. Hoewel de ouders het contactmoment erg belangrijk vinden, is het contactmoment ook beladen. Ze ervaren problemen met de bezoekenregelingen. Zo willen zij het liefst hun kind vaker zien en vinden ze het moeilijk om elke keer afscheid te moeten nemen. Het contactmoment is dan ook een emotioneel moment, want ouders worden geconfronteerd met het gemis en het afscheid van hun kind.

Als ik die dag weer wegga bij hun, ben ik die dag ook gewoon helemaal ziek. Ik ben blij dat ik ze gezien heb natuurlijk, maar ziek dat ik, ik zie ze maar heel even. Het is net alsof ik ze niet heb gezien.

Na een week ongeveer zag ik Moniek... enne ik was heel blij om haar te zien en zij was heel blij om mij te zien, maar op het moment dat je elkaar knuffelde, ging ik ook heel erg te huilen. Als je al een week lang je kindje niet gezien hebt en je zit in de hele nare situatie...

Alle geïnterviewde ouders vinden het vervelend als wordt bepaald wat je met je kind moet doen en ze het gevoel hebben dat er op hen gelet wordt. Ook de korte duur van het contactmoment kan de ouders belemmeren om leuke dingen met hun kind te doen.

En hier een paar keer met jeugdzorg erbij. Ja, dan kan je je eigen niet zijn. Dan moet je gewoon opletten met wat je zegt, wat je doet en dat was wel moeilijk.

Zes ouders vertellen dat het contactmoment met hun kind overwegend goed verloopt. Deze ouders benadrukken dat het fijn is dat er flexibiliteit is over wanneer of hoe het contactmoment plaatsvindt en dat zij zelf kunnen bepalen wat ze met het kind willen doen.

Ja en het laatste half jaar kunnen we gewoon zelf plannen. We bellen gewoon: 'we willen graag dan of dan.'

5.4 De beleving van ouderschap

De helft van de ouders geeft aan dat een kind in een pleeggezin nooit went en dat zij hun kind thuis willen hebben.

Nee, het is iedere dag een gemis als je je kinderen niet om je heen hebt. Nee, dat went nooit, ik hoop dat je daar begrip voor hebt.

De andere ouders zeggen dat ze er wel aan moeten wennen, omdat de situatie niet zal veranderen. Alleen bij de vrijwillige plaatsing voelt de situatie goed en vertrouwd. Bij de vier andere ouders die aangeven gewend te zijn, betekent het absoluut niet dat het makkelijk is. Het komt meer omdat de situatie al een tijdje zo is.

Ik moet het accepteren weet je. Maar ook voor mezelf moet ik het accepteren, want ja anders ga ik helemaal kapot natuurlijk.

Een ouder die haar kind het liefst weer thuis zou opvoeden, heeft de situatie toch geaccepteerd, omdat dat beter is voor haar kind. Weer van gezin veranderen is niet goed.

We hebben het geaccepteerd en ik vind echt het belangrijkste dat het met haar goed gaat en dan zie ik haar staan met een grijns, het is goed zo. Ik wil dat ook niet voor haar veranderen, dat zou niet goed zijn voor haar.

De afwezigheid van hun kind zorgt bij de meeste ouders voor een verandering in het gevoel van ouder zijn. Zij hebben niets meer om voor te zorgen en missen de dagelijkse rituelen of het zien van de dagelijkse ontwikkelingen van het kind.

En dan zit ik alleen en als het 19:00 is dan denk ik van: 'ik had om deze tijd mijn kinderen in bed moeten hebben of in bad moeten hebben. Ik had nu naar boven moeten lopen om te kijken of ze slapen.'

Een enkele ouder ziet zichzelf daarom ook niet meer als echte ouder van het kind. Ze beschrijven het als een groot zwart gat, want ze moeten zonder hun kind leven en missen hun kind steeds meer.

Je bent in ene zonder kinderen. Net of de wereld vergaat. Depressief, angstig, kan niet slapen, ja huilen.. gewoon een ramp.

Maar er zijn ook ouders die vertellen dat je altijd de ouder van het kind blijft en dat zal nooit veranderen.

Hoofdstuk 6

Omgaan met verdriet, machteloosheid en hoop

Alle ouders zijn hierover zeer duidelijk: het is moeilijk om je kind niet meer thuis te hebben. De meeste ouders die we hebben geïnterviewd worstelen dan ook met heftige emoties die gedurende het hele pleegzorgtraject spelen. Een grote oorzaak van de emoties ligt in het verleden, zoals het gevoel van onrecht over de uithuisplaatsing. Elke dag worden ouders opnieuw geconfronteerd met gemis van hun kind en de reacties van de omgeving. Zij ervaren onvrede met de huidige situatie. Zij zijn bang hun kinderen nooit meer te zien. Slechts één ouder heeft een goed gevoel over de plaatsing; haar kind is vrijwillig uit huis geplaatst. Deze ouder was blij en trots vanwege het feit dat zij samen met hun netwerk en de hulporganisaties een oplossing hebben gevonden waar iedereen tevreden mee kan zijn.

Ik ben best trots op onszelf geweest dat wij, ondanks het feit dat je jouw kind het huis uit laat gaan en dat eigenlijk liever niet wil, haar volledig de ruimte hebben gegeven om dat te uiten en naar een goede oplossing te zoeken. En dat we dat eerste gevoel van 'dat gaat mij niet gebeuren', opzij hebben gezet om naar je kind te kunnen kijken.

Haar partner ervoer echter niet deze positieve emoties. Voor hem ging de plaatsing en alles er omheen te snel, waardoor hij gevoelens had als verbijstering, verdriet en boosheid.

Nou, in de war is nog vriendelijk. Verbijsterd! Wat gebeurt hier allemaal? Met mijn verstand zie ik wel dat er een groep mensen met ons meedenkt over de toestand van Simone, maar voor mijn gevoel is het verbijsterend: wat gebeurt hier? Wat heb ik gemist bij Simone? Wat denkt iedereen nu van mij, van Simone en van de situatie?

6.1 Pijn van de uithuisplaatsing

Veel emoties van de ouders komen voort uit de uithuisplaatsing. Hoewel de plaatsing in een pleeggezin soms al

jaren terug is, blijven er heftige emoties mee verbonden. De ouders ervoeren vooral boosheid en verdriet. Zo zijn de ouders vaak nog steeds boos of verdrietig over hoe het gelopen is. Ze zijn boos vanwege de handelswijze van instanties. De ouders waren het niet eens met de reden voor de uithuisplaatsing of vinden dat er niet naar hen geluisterd is. Zij hebben het gevoel dat hen onrecht is aangedaan, doordat er geen hulp aangeboden is of informatie over de uithuisplaatsing of overplaatsing niet werd doorgegeven. Zo is er een ouder wiens kind een allergie heeft. Zij heeft dat doorgegeven aan de (gezins)voogd, maar die informatie is niet bij de pleegouders terecht gekomen.

Maar het pleeggezin werd ook niet op de hoogte gesteld van de ziektes van onze dochter. Ik heb ze alle informatie gegeven die wij daarover hadden. Dat was niet doorgegeven en dan maak je je bang. Wat kan er allemaal met mijn kind gebeuren, want ze weten nergens van.

Maar de ouders maken zichzelf ook verwijten. Ze hebben het gevoel dat zij het verkeerd hebben gedaan en schamen zich en voelen zich schuldig. Zij hadden bijvoorbeeld in moeten grijpen voordat het te laat was of hadden er méér voor hun kind moeten zijn.

De hele familie, de hele kennissenkring, wordt doorverteld dat jij dat gedaan hebt, dat mijn kinderen zijn weggehaald door Jeugdzorg. En dan krijg je zo'n schaamtegevoel weer. Soms word je er onzeker van: wat is er eigenlijk aan de hand, wat heb ik gedaan?

Acht van de geïnterviewde ouders/ouderparen zijn in de war. Zij snappen niet wat er allemaal gebeurd is of weten niet wat zij moeten doen of geloven. De uithuisplaatsing of overplaatsing ging voor hen te snel en de emotionele chaos die op de plaatsing volgt, maakt ook hun denken in de war. Eén ouder is in de war over het systeem in Nederland. Zij kan niet geloven dat het zo werkt.

Ik zag Nederland als een heel ander land, ik zag justitie als een heel ander apparaat, ik zag Jeugdzorg ook als mensen die kinderen beschermen... Welk land gaat nou mensen in staat stellen om zulke dingen te doen met mensen? En ze mogen het gewoon, ze mogen gewoon met jou doen wat ze willen, met het leven van je kind mogen ze doen wat ze willen.

6.2 Pijn tijdens de pleeggezinplaatsing

Na de plaatsing in het pleeggezin blijven er moeilijke momenten voor de ouders. Zo ervaren ouders gevoelens van onmacht, boosheid en verdriet omdat zij het gevoel hebben dat er niet naar hen geluisterd wordt of dat de pleegouders niet willen samenwerken. Ze ervaren een gevoel van machteloosheid.

Nou de onmacht die je ervaart en dat het zo gelopen is. En boos ook over de pleegouders, zo'n houding, ik vind het weinig humaan of weinig christelijk. Dat je eigenlijk helemaal geen contact wil met de vader die 8,5 jaar voor zijn kind trouw gezorgd heeft.

Ook gemis speelt een belangrijke rol. Zij missen het kind en het gevoel van ouder zijn. Het afscheid na een bezoekmoment is dan ook erg moeilijk. Maar ook kleine dingen kunnen een groot gevoel van gemis oproepen, zoals het zien van de kinderkamer.

We hadden ook een kinderkamer, maar die hebben we moeten weg doen, want iedere keer kwam je daar binnen en dat is gewoon emotioneel.

De ouders geven aan dat de ideale situatie voor een kind toch is dat een kind bij de ouder opgroeit. Het doet hen pijn dat die situatie niet mogelijk is.

Omdat ik vind en vond dat een moeder voor haar kind hoort te zorgen en ik kon het niet, ik kan het niet. Ik denk dat ik het nu wel kan, maar toen niet.

Daarnaast geeft één ouder aan dat de reactie van vrienden en familieleden hem boos maakt. Hij voelt zich niet gesteund.

6.3 Onzekerheid over de toekomst

De toekomst roept bij de ouders vooral onzekerheid en angst op. Zij weten niet wat er allemaal met hun kind gaat gebeuren en zijn bang dat het kind nooit meer terugkomt. Ook geeft één ouder aan dat de pleegzorgplaatsing er voor heeft gezorgd dat deze ouder nooit meer terug kan naar zijn familie in zijn thuisland, omdat de kinderen dan wellicht denken dat hij ze in de steek laat.

Ik heb tegen die voogd gezegd: 'Ja, mijn leven lang kan ik niet meer weg. Ik ben genoodzaakt om hier te blijven. Anders als ze groter worden gaan ze vragen waar ben je geweest, je stond niet eens klaar voor ons.'

6.4 Omgaan met heftige emoties

De ouders worstelen met heftige emoties. De meeste ouders vinden het moeilijk om hun emoties met anderen te delen; ze zijn bang om controle te verliezen. Ze proberen hun emoties te verbergen en zoeken naar manieren om hun emoties te uiten.

6.4.1 Emoties verbergen

Acht geïnterviewde ouders/ouderparen vertellen dat ze hun negatieve emoties proberen te verbergen voor de buitenwereld. Zij houden die emoties liever voor zichzelf. Ze schamen zich te veel en het kan tegen hen gebruikt worden. Ook willen ze anderen niet afstoten.

Je weet eigenlijk al van te voren dat als jij je boosheid uit, dan wordt dat opgeschreven en dan blijft dat je te allen tijde achtervolgen.

Er waren ook mensen die zeiden 'Hoe gaat het met je dochter?' Ze was al uithuisgeplaatst, maar iedere keer vertelde ik: 'Ja, ze komt over een paar dagen thuis.' Dat is wel moeilijk om tegen andere mensen te zeggen dat je kindje weg is.

Het verbergen van de emoties en het niet willen vertellen aan anderen wat er aan de hand is, kan ouders in een sociaal isolement brengen. Zo vertelt een ouder:

Ik heb mensen gewoon tien jaar niet gezien. En dan vragen ze naar mijn telefoonnummer, maar ik geef het ze niet, want ik wil niet dat mensen mij gaan belten. Ik sluit me af van die mensen, ik trek mij gewoon terug. Ik heb liever mensen die ik tegenkom, gewoon praten, maar niet over mijn problemen.

Vooral tegenover hun kind willen de ouders de negatieve emoties niet tonen, omdat het kind er niets aan heeft en omdat zij hun kind er niet mee willen belasten. De ouders willen op dat moment denken en handelen in het belang van het kind.

Voor mijn kinderen ben ik altijd sterk hoor, dan laat ik nooit zien dat ik verdriet heb.

De negatieve emoties die zij voor zichzelf proberen te houden, proberen ze weg te drukken. De ouders doen dit op verschillende manieren, door bijvoorbeeld te roken of blowen, of door afleiding te zoeken in bijvoorbeeld vrijwilligerswerk of oudernetwerken. Zo vinden ouders voor zichzelf manieren om ermee om te gaan.

En 's avonds ga ik roken. Overdag kan ik wel naar buiten lopen of ik ga naar het buurthuis. Niet vervelen of zo, maar 's avonds... ik ben niet zo'n uitgaanstype, dus ik zit thuis en er is soms niets op tv. Dan ga ik piekeren.

Foto's spelen voor de ouders ook een belangrijke rol. Het neerzetten van foto's van de kinderen biedt troost, maar er is ook een ouder die de foto's juist weghaalt. De foto's roepen teveel emoties op.

Hij was weg dus ik was geen ouder meer. Ik denk dat dat ook een beetje zelfbescherming is wat je doet. Dus ik ben moeder als mijn kinderen er zijn en dan ben ik het ook helemaal en anders niet, dan bescherm ik mezelf, daarom heb ik ook geen foto's van de kinderen staan. Ik kan er niet tegen.

Bovenstaande strategieën gebruiken ouders vooral om zichzelf te redden, zich minder eenzaam te voelen en om hun emoties te verwerken of te nuanceren. Ook willen de ouders hun goede gedrag laten zien en stabiel overkomen. Zij hopen hierdoor de kans op betrokkenheid bij het kind te vergroten. Ze proberen te handelen vanuit het hier en nu: zij vinden het op dit moment het belangrijkste dat er goed contact en goede samenwerking is. Deze ouders investeren zo veel mogelijk in de relatie tussen hen en het kind, de pleegouders, de voogd of andere mensen.

Daarnaast is er een viertal ouders dat niet weet wat ze met hun emoties moeten doen. De emoties zitten diepgeworteld, maar ze zien zelf geen manier om minder boos of verdrietig te zijn. Zij hopen dat deze emoties vanzelf weggaan. Ze voelen zich machteloos.

Ik ben heel lang van slag geweest, ik kon niks, ik zat alleen maar een beetje thuis, alleen maar een hoopje ellende eigenlijk, dat is hoe ik ermee om ben gegaan.

Ik was de reden kwijt toen Timo weg was. De reden om op te staan, om te eten, om te leven en het heeft heel lang geduurd voordat dat weer terug was. En toen kreeg ik een focus weer. En die focus heb ik nu dus nog steeds, want de enige manier om er voor de kinderen te kunnen zijn is er zijn.

6.4.2 Emotionele uitbarstingen en controleverlies

Hoewel het merendeel van de ouders hun emoties niet altijd wil uiten, kunnen de meeste ouders wel vertellen over een gebeurtenis waarbij ze toch enorm boos geworden zijn of een huilbui hebben gekregen. Vooral in de directe periode na de uithuisplaatsing krijgen de ouders huilbuien en woede-uitbarstingen als er iets gebeurt. Dit gebeurt vaak in het bijzijn van de voogd of de pleegzorgwerker. Maar ook lang na de uithuisplaatsing en de plaatsing in een perspectief biedend gezin is het soms nog teveel.

Ja, mijn zussen en mijn broers weten allemaal hoe ik me voel. Als ze bij mij zijn praten we altijd erover de hele tijd en dan tranen mijn ogen ook. Al is het 5 jaar geleden, het pakt me nog. Het gaat niet over, het is moeilijk te verwerken dit.

Ook contact met het kind kan sterke emoties oproepen die soms niet verborgen kunnen blijven. Eén ouder heeft zijn verdriet aan zijn kind laten zien door te gaan huilen, maar heeft hier spijt van. Dit omdat zijn dochtertje er van geschrokken is en hij daardoor zijn kind niet meer mocht zien.

Als je al lang je kindje niet gezien hebt en je zit er zo van in, de hele nare situatie dat je vrouw ook weg is... Ik was heel blij om haar te zien en zij was heel blij om mij te zien. Maar het moment dat je elkaar knuffelt toen ging ik ook heel erg te huilen en daar is zij heel erg van geschrokken.

6.4.3 Uiten en delen van emoties

Vier ouders vertellen dat ze hun hun boosheid of verdriet bewust uiten. Dit gebeurt veelal in gesprekken met de voogd of pleegzorgwerker. Zij geven aan dat ze willen dat de instanties en hun omgeving weten hoe zij zich voelen.

Het liefst krop ik het op, maar de laatste tijd heb ik zoiets van ze mogen zien dat we pijn hebben en ze mogen zien dat wij de kinderen missen.

Helemaal in de eerste periode na de uithuisplaatsing vertellen vier ouders dat ze echt heel boos en verdrietig zijn geweest tegenover de (gezins)voogd of de pleegzorgwerker.

En ik heb hem ook letterlijk uitgemaakt voor Hitler, toen. Soms doe je ook van dat soort uitspraken. Ik was er zo klaar mee met die kerel.

Ja eigenlijk had ik gehoopt dat er zo dan wél iemand naar mij zou luisteren. Als ik mijn stem verhef, misschien dat het dan wél overkomt. Maar nee, averechts.

Zoals de ouder in het citaat al vertelt, werkt het gecontroleerd of ongecontroleerd tonen van de emoties vaak averechts. Het kan resulteren in een minder meewerkende houding van hun (gezins)voogd of een verminderd contact met het kind. Het merendeel van de ouders kan vertellen over een moment waarin ze hun emoties lieten gaan, maar waar ze nu spijt van hebben.

Ik heb bij de gezinsvoogd de eerste keer niets anders gedaan dan grienen. Ik had het misschien nooit moeten doen, maar ik ben ook maar een mens. Achteraf hoor je 'je mag niet huilen, want dat is voor hun een entree om te zeggen van die meneer die zit niet helemaal goed in elkaar, die spoort niet'. Dat soort etikettes worden natuurlijk gauw gevonden.

Nou daarna, vrij snel nadat ik dat kopje heb gegooid dan denk ik van waar ben ik nou mee bezig. Dan heb ik al spijt, meteen.

Twee ouders vertellen dat ze steun hebben ervaren vanuit de pleegzorgwerker of (gezins)voogd. Deze ouders vertellen er wel bij dat het heel erg afhangt van de houding van de pleegzorgwerker of (gezins)voogd. Met de een heb je een betere relatie dan met de ander.

Ik voelde me eigen een beetje gekleineerd en nu bij deze voogd kunnen we wat meer zeggen, kunnen we ook wat meer over onze gevoelens praten en dat is gewoon heel fijn. Zij is ook wat meer voor de kinderen, maar ze praat ook meer met ons en dan kan je je verdriet ook delen met de voogd.

Sommige ouders ervaren steun vanuit hun nabije omgeving en vertellen hoe belangrijk dat voor hen is. Zij vinden steun door te praten met vrienden, familie, partner en professionals buiten het circuit van (gezins)voogden en pleegzorgwerkers.

Nou die moet je zelf zoeken bij de familie of vrienden of wat dan ook hoor, daar zijn geen instanties voor.

De ouders die emotioneel erg in de war zijn komen soms in aanraking met andere professionals, zoals maatschappelijk werkers, dominees of therapeuten.

Ik heb een paar jaar erna therapie ervoor gevolgd. EMDR om daar over heen te kunnen komen en om daar gewoon over te praten, want ik kon jaren lang niets meer eigenlijk.

Ook vinden drie ouders steun bij hun huisdier. Deze helpen tegen eenzaamheid en geven een reden om op te staan in de morgen.

Ja, ik voelde me zo alleen en dan wil je wel iemand om je heen. Dus ik dacht ik wil toch een katje. Als ik thuiskom dat er iemand op je zit te wachten, dat is juist leuk.

6.4.4 Blijven vechten voor je kind

Een laatste strategie die tijdens acht van de tien interviews wordt genoemd is dat ze blijven hopen. Dit ondanks de gerechtelijke uitspraken en de langdurige plaatsing van het kind in een perspectief biedend pleeggezin. Zij blijven 'vechten', of met andere woorden: er volop in gaan en knokken voor je kind. Dit doen zij door tegen anderen in te gaan als zij iets zeggen, informatie te verzamelen over bepaalde aspecten, hulp te zoeken van een hogerstaand persoon en door beslissingen van Bureau Jeugdzorg of de rechter aan te vechten.

Vandaag de dag vecht ik nog steeds voor mijn kinderen, het is nou eenmaal zo. Ik wil graag mijn kinderen terug, ik heb mijn huis en alles weer.

Zij hopen hiermee de situatie te veranderen, maar ook te laten zien dat ze alles doen voor hun kind. Maar ondanks de hoop speelt er vooral een gevoel van onmacht, want wat ze ook doen: er verandert niks.

Dan denk ik bij me eigen en straks als we uit de ouderlijke macht gezet worden, nou dan is het helemaal over. Dus ik heb echt zo van.. en mijn advocaat is er ook al mee bezig, maar je kan er verder niets aan doen. Als de uitspraak voor ons negatief is, dan kunnen we wel in hoger beroep en dat gaan we doen, maar toch..

Hoofdstuk 7

Ervaringen met (gezins)voogden en pleegzorgwerkers

De grootste bronnen van onmacht, verdriet en boosheid zijn de jeugdhulpverleningsinstanties. Bijna alle geïnterviewde ouders hebben ervaring met niet gehoord worden door de instanties en voelen zich machteloos tegenover gezinsvoogd, voogd of kinderrechtter. Zij vertellen over beschuldigingen die voor waar aangenomen worden zonder dat ze onderzocht zijn; dat er geen reactie wordt gegeven op een telefoontje of e-mail van ouders; dat afspraken niet nagekomen worden; dat dingen die gezegd zijn verdraaid worden; dat kinderen worden overgeplaatst zonder overleg; en dat er een nieuwe voogd aangesteld wordt zonder ouders op de hoogte te stellen.

De rapportage, ik noem het gewoon valsheid in geschrifte, want dat is het gewoon. Dusdanig verdraaien dat ouders er nooit meer positief op kunnen staan.

Door negatieve ervaringen hebben de ouders het idee dat de instanties de baas zijn en alles bepalen en dat ouders moeten doen wat wordt voorgeschreven. Ouders voelen zich machteloos tegenover de instanties.

Je bent gewoon machteloos. Je kan toch niet tegenstribbelen, want je wordt niet gehoord. Ze gaan gewoon hun gang.

Vier ouders doen of zeggen dan soms ook dingen niet, omdat zij bang zijn 'gestraft te worden' en dat ze dan bijvoorbeeld hun kind niet meer mogen zien.

Nee nee nee, want hij werd boos en dan halen ze met een beveiliging erbij en mag je de kinderen niet zien. Nou je kijkt wel uit dat je boos wordt. Maar ja, ondertussen mag je je zegje niet doen.

Ze ervaren onmacht in hun relatie met hun kind. Niet alleen door de uithuisplaatsing, maar ook door de regels die gelden tijdens het contact met hun kind.

En dan zegt ze ook wel eens "Mama ga je nou al weg?" en dan zegt mama het is tijd voor mama, het is alweer tijd, ja. Dat is wel moeilijk hoor, dan denk je ik wil wel langer blijven.

7.1 Ervaringen met Bureau Jeugdzorg

Bureau Jeugdzorg wordt in zeven van de tien interviews beschreven als dé instelling met de macht. Door het opstellen van rapporten en het geven van adviezen aan de kinderrechtter of de pleegzorginstantie heeft Bureau Jeugdzorg een machtspositie. Zes ouders vertellen dat zij zich machteloos voelen of dat zij 'bang' zijn voor Bureau Jeugdzorg en de (gezins)voogd. Hun ervaring is dat Bureau Jeugdzorg in (onbenullige) dingen een reden kan vinden om niet terug te plaatsen of niet meer contact toe te staan.

Dan zeiden ze gewoon doodleuk: "Als je het er niet mee eens bent, dan zie je je kind gewoon niet" en dat werd gewoon letterlijk gezegd tegen ons bij de jeugdzorg.

Twee ouders wijten dit aan het Savannah-syndroom³. Zij denken dat Bureau Jeugdzorg bang is om fouten te maken en daarom te snel ingrijpt.

De Savannah's die blij je houden. Je kan nooit alle kinderen redden, maar je kan ook niet zeggen als we nu ergens rook zien dan halen we het kind maar gelijk weg. Dat is gewoon te gek voor woorden.

Een ander verwijt dat twee ouders maken aan Bureau Jeugdzorg is dat zij snel overgaan tot uithuisplaatsing, omdat het geld en banen oplevert.

Tuurlijk gaan die geen kinderen terugplaatsen, die zien hun eigen baan verdwijnen. Ja. Dat gaan ze niet doen. Nou ja daar zijn al wel een aantal kinderen de dupe van.

Wat deze vier ouders ook vertellen is dat een in hun ogen onbenullig voorval in elk rapport en dossier herhaald wordt. Het blijft de ouder achtervolgen.

Je weet eigenlijk al van te voren dat als jij je boosheid uit, dan wordt dat opgeschreven en dan blijft dat je te allen tijde achtervolgen.

Vier ouders geven daarom aan hun emoties niet te laten zien bij de voogd. Zij houden zich sterk en verbergen hun boosheid en verdriet uit angst voor nieuwe maatregelen. Ook geven twee ouders aan dat zij het gevoel hebben té mondig te zijn. Dat werkt ook in hun nadeel.

Er zijn twee ouders die vertellen het gevoel te hebben dat Bureau Jeugdzorg informatie verdraait om hun gelijk te halen. Drie andere ouders vertellen de ervaring te hebben dat Bureau Jeugdzorg gemaakte afspraken niet nakomt of niet luistert naar de uitspraak van de rechter of een andere professional.

Maar dat wordt je wel even in de schoenen geschoven en dan ga ik naar al die testen heen, want ik had eerst aan mijn huisarts gevraagd en toen heeft Jeugdzorg dat gewoon afgewezen, want mijn huisarts zou partijdig zijn.

Bijna alle ouders vertellen dat zij zelf nauwelijks ondersteuning of begeleiding hebben ontvangen van Bureau Jeugdzorg na de uithuisplaatsing van hun kind. Er zijn vijf ouders die vertellen dat er niks aan hulp geregeld werd. De kinderen werden weg gehaald en daarmee viel ook alle ondersteuning aan de ouders weg.

Uiteraard, jawel, een soort plan van aanpak, jawel, maar daar wordt niet in beschreven dat papa ook begeleiding wil.

De ervaringen met de (gezins)voogden zijn wisselend. Drie ouders vertellen gehoord te worden door hun huidige (gezins)voogd of dat de (gezins)voogd hen helpt

door te bemiddelen met de pleegouders. Vier ouders hebben juist een stroef contact met de (gezins)voogd. Zij geven aan zich niet gehoord te voelen of zeggen dat ze Bureau Jeugdzorg slecht bereikbaar vinden. Deze ouders geven aan dat de ervaringen afhankelijk zijn van de persoon, want een aantal van hen heeft zowel positieve als negatieve ervaringen gehad.

Ik wil daar geen ophef van maken, laat maar gaan weet je. Ik sta toch aan de verloren kant, er wordt toch niet naar mij geluisterd. Ja, waar moet ik wezen, moet ik bij hun wezen? Er gaat toch niets aan gebeuren weer, ik word toch maar uitgelachen.

De ouders vertellen ook over personeelwisselingen die onder de (gezins)voogden plaatsvinden. Twee ouders geven aan ontevreden te zijn, omdat zij in een korte tijd meerdere (gezins)voogden gehad hebben en elke keer opnieuw hun verhaal moesten vertellen.

De eerste vier jaar hebben we ongeveer 5 voogden versleten. Dus elke keer komt er weer een ander op, moet je weer je hele verhaal opnieuw doen, weer opnieuw beginnen, dat is ook heel erg vervelend.

De tip die drie ouders aan Bureau Jeugdzorg mee willen geven is dat er meer naar de praktijk gekeken moet worden in plaats van 'bureaucratische regeltjes' te volgen. Er moet menselijker met de ouders om worden gegaan en geluisterd worden naar de specifieke situatie.

Maar soms zouden ze eens wat menselijker moeten zijn... In een normaal traject als dingen al lopen, probeer dan ook eens wat soepeler te reageren in plaats van dat starre, bureaucratische gelul van ze.

7.2 Ervaringen met de kinderrechtter

In vijf interviews geven de ouders aan dat de kinderrechtter onjuiste informatie heeft gekregen. Zij vertellen dat ze het gevoel hebben dat er niet aan waarheidsvinding wordt gedaan binnen het jeugdrechtsysteem; er niet naar hen geluisterd wordt; en dat het dossier van Bureau Jeugdzorg als 'waarheid' wordt aangenomen. Volgens één ouder is de kinderrechtter slechts een schijnvertoning. Die neemt letterlijk over wat er door de instanties wordt aangedragen. Deze vijf ouders voelen zich machteloos en hebben het idee dat hun proces niet eerlijk verlopen is.

Nou de kinderrechtter doet niets anders dan wat aangeleverd wordt. Kinderrechtters wijken over het algemeen niet af van wat aangedragen wordt door instanties. Al heb je nog zo'n goede advocaat.

³ In 2004 overlijdt de driejarige Savannah aan haar verwondingen na mishandeling. Zij stond onder toezicht van Bureau Jeugdzorg. Het gezinsdrama was aanleiding voor politiek debat en Kamervragen.

Jeugdzorg zat elke keer van wij waren vieze mensen, bevuild huis en dit, en nog nooit was er iemand bij ons thuis geweest, maar dat gaat wel op papier de rechtbank in. Weet je, je weet gewoon niet wat je moet doen, want de rechter die neemt meteen alles aan van wat jeugdzorg zegt, weet je, ze nemen niet aan wat ouders zeggen, nee wat jeugdzorg zegt dat is in orde.

Twee ouders zien de kinderrechter juist als laatste kans. Een kinderrechter kan uitspraken doen en op die manier de instanties 'dwingen' om op een bepaalde manier te handelen. Ook kan de kinderrechter fouten erkennen, waardoor ouders hun gelijk kunnen halen.

Wij zijn bij de rechtbank geweest en hebben al hun fouten voor de rechter voorgelegd en gevraagd of wij onder een andere stichting mogen vallen als voogdijstichting en dat heeft de rechter toegestaan.

7.3 Ervaringen met de pleegzorgwerkers

Onder de ouders in dit onderzoek wisselt de frequentie van het contact met de pleegzorgwerkers. Zo zien ze de pleegzorgwerkers soms bij begeleide bezoeken of krijgen ze informatie over hun kind via de pleegzorgwerker. Vijf ouders vinden dat zij te weinig contact met de pleegzorgwerker hebben. Zij krijgen niet de (actuele) informatie waar ze voor hun gevoel recht op hebben of kunnen de pleegzorgwerker niet bereiken.

Die mailde ik weleens van hoe gaat het met hem. Ik kreeg nooit een reactie terug en toen had ze beloofd mij wat meer op de hoogte te houden. Ondertussen is het al eind februari en ik heb nog niets van haar gehoord.

Bij twee ouders gaat de rol van de pleegzorgwerker verder dan die van een informant. De pleegzorgwerker heeft daar ook een rol als bemiddelaar. In het ene gezin als bemiddelaar tussen de ouders en het kind en in het andere gezin tussen de ouders en de pleegouders.

Brigit zit er nu een jaar in en ze bemiddelt tussen mij en de pleegouders. De pleegouders en ik praten dus niet meer direct met elkaar, want dat wordt dus grote ruzie elke keer. Dus we doen nu alles via haar. Of ze er heel blij van is geworden dat weet ik niet, maar het werkt gewoon heel goed.

Twee ouders geven aan dat er een belangrijke rol is weggelegd voor de pleegzorgwerker wanneer het gaat om beeldvorming over hun rol als ouder. Zo vinden ze dat de pleegzorgwerker niet te negatief moet praten over de ouders. Ook is het in hun ogen de taak van een pleegzorgwerker om de pleegouder eraan te herinneren dat het kind niet hun 'bezit' is.

Of dat niet alleen maar de negatieve dingen over de ouders doorgebriefd worden aan pleegouders, maar heb het ook over de positieve dingen.

Toch hebben drie ouders het gevoel dat de pleegzorgwerker juist het tegenovergestelde doet. De pleegzorgwerker geeft in hun geval een negatief beeld of kiest de kant van de pleegouders. Zij voelen zich dan ook niet gesteund of begrepen.

Door de pleegzorgwerker absoluut niet, het is twee handen op één buik met de pleegmoeder, Karlijn, dat merken wij heel erg.

Een rode draad door de verhalen over de pleegzorgwerkers is dat de ervaringen wisselend zijn. Drie ouders geven dan ook aan dat de ene pleegzorgwerker de andere niet is en dat zij zowel positieve als negatieve ervaringen hebben. Dit heeft er vooral mee te maken over de ouders zich door de desbetreffende pleegzorgwerker gehoord of gesteund voelen en of zij voldoende contact hebben met de pleegzorgwerker.

Ik had toen een mannelijke pleegzorgmedewerker en die lag mij niet helemaal, daarna kreeg ik een vrouw en die lag mij nog minder. En nu heb ik iemand en die is er pas een jaartje bij ons denk ik. En daarvoor had ik Charlotte en Charlotte en ik die lagen elkaar heel erg en daar kon ik ook gewoon alles tegen zeggen.

7.4 Overige vormen van hulpverlening

Naast Bureau Jeugdzorg, de pleegzorginstantie en de kinderrechter krijgen ouders ook te maken met instanties als het Algemeen Meldpunt Kindermishandeling, behandelcentra en artsen rondom het kind. In het geval van gescheiden ouders is er vaak ook een ex die invloed uitoefent op de pleegzorgsituatie. Deze kan een andere mening hebben over het belang van het kind, waardoor er een extra partij ontstaat om rekening mee te houden.

Ik weet gewoon dat vader daar achter zit, die heeft helemaal geen belang bij dat Bas contact heeft met mij.

Verder noemen zeven ouders instanties buiten de pleegzorg waar zij ondersteuning en begeleiding van ontvangen of ontvangen hebben. Soms zijn deze instanties al voor de uithuisplaatsing betrokken en soms zoeken de ouders er zelf hulp. Er worden personen en namen genoemd als de psychosociaal- of maatschappelijk werker, Zorgbelang, thuiszorg, de huisarts, een therapeut of een psychiater.

Op een gegeven moment heb ik ook mijn psychosociaal werker meegenomen om mij te helpen om mij te uiten. Maar dat heeft geen enkel effect. Het heeft alleen het effect dat een gezinsvoogd nog meer gaat opletten op wat zij zegt, omdat er een derde bij zit.

Ook zijn er vijf ouders die instanties en professionals erbij halen om hun gelijk te krijgen. Een voorbeeld is een ouder die de minister heeft aangeschreven in de hoop iets aan zijn situatie te veranderen.

Minister Rouvoet zelf, nou ik heb zo'n stapel brieven van hem. Onderzoek raad voor de veiligheid heb ik er toen bijgehaald, echt van alles. Maar elke keer loop ik weer tegen een muur, want niemand kijkt verder.

Hoofdstuk 8

Samenvatting, discussie en aanbevelingen

In ons onderzoek hebben we tien gezinnen geïnterviewd. Uiteraard kan dat geen representatief beeld geven. Er waren grote verschillen tussen ouders. Desalniettemin kwamen veel ervaringen van ouders overeen met bevindingen uit eerder onderzoek dat verricht is in andere landen; zie hoofdstuk 1 en 2. In het hier volgende zullen we de diversiteit aan ervaringen van de ouders kort samenvatten en proberen we deze te duiden. We zullen daarbij ook gebruik maken van recent onderzoek naar de besluitvorming tot uithuisplaatsing en pleeggezinplaatsing en hulp aan ouders die daarop volgt. Het duiden van de ervaringen van de ouders vanuit een breder perspectief is noodzakelijk om aanbevelingen te kunnen formuleren.

8.1 De uithuisplaatsing en kennismaking met het pleeggezin

Samenvatting

De uithuisplaatsing van een kind blijkt een zeer ingrijpende gebeurtenis voor de ouders die maanden en zelfs jaren na het vertrek van het kind uit het ouderlijk huis tot heftige emoties leidt. De ouders voelen zich vaak onrechtvaardig behandeld en niet begrepen. Ze missen hun kind. Als hun kind langdurig in een pleeggezin is geplaatst, spelen de emoties die samenhangen met de uithuisplaatsing zelf nog steeds een grote rol. De uithuisplaatsing blijkt voor de meeste ouders een wond die niet of slechts heel gedeeltelijk heelt.

De meeste ouders voelen zich slecht geïnformeerd tijdens en na de uithuis- en pleeggezinplaatsing. Verschillende ouders horen pas achteraf waarom hun kind uit huis is geplaatst of overgeplaatst naar een ander pleeggezin. Ze hebben moeite om die redenen te begrijpen en te accepteren. Verschillende ouders vinden dat ze oneerlijk zijn beoordeeld en dat de uithuisplaatsing had kunnen worden voorkomen als ze meer hulp hadden gekregen.

De meeste ouders maken pas kennis met het pleeggezin na de plaatsing. Uit de interviews bleek dat de ouders in hun verhalen veelal geen duidelijk onderscheid maakten

tussen de korte verblijf pleeggezinplaatsing (de hulpverleningsvariant) en de langdurige pleeggezinplaatsing (de perspectief biedende variant). Ze hebben weinig invloed op de keuze van het pleeggezin; en sommige ouders vinden het pleeggezin niet geschikt voor hun kind. De manier van kennismaking en de ontwikkeling van het contact met de pleegouders van hun kind is zeer verschillend. Het varieert van positief en begripvol vanuit de pleegouders naar de ouders tot pleegouders die ieder contact afhouden en niet willen dat de ouders het pleeggezin thuis bezoekt. Vooral dat laatste roept veel weerstand op bij de ouders tegenover het pleeggezin van hun kind.

Verschillende ouders blijven lange tijd in het ongewisse over de duur van de plaatsing. Alhoewel alle plaatsingen van de kinderen van de ouders uit ons onderzoek 'perspectief biedend' zijn, geven sommige ouders de hoop op terugkeer van hun kind niet op.

De ouders met het kind dat vrijwillig geplaatst is hebben andere ervaringen. Ze waren betrokken bij de keuze van het pleeggezin en voelen zich gesteund door de jeugdhulpverlening.

Discussie

Het gevoel van de door ons geïnterviewde ouders dat de

uithuisplaatsing onrechtvaardig is, blijkt ook uit eerder onderzoek naar ouders (zie hoofdstuk 2). Waarschijnlijk heeft dit gevoel meerdere achtergronden. In de eerste plaats hebben de ouders kritiek op de kwaliteit van de informatie die Bureau Jeugdzorg levert en waarop de kinderrechter de beslissing tot uithuisplaatsing baseert. Enkele van de ouders vertellen dat informatie wordt verdraaid, dat niet naar hen wordt geluisterd en dat de (gezins)voogd bevooroordeeld is. Daarnaast zou onvoldoende aan waarheidsvinding gedaan worden. Op grond van dit onderzoek weten wij niet in hoeverre de ouders terecht kritiek hebben. Maar uit recent onderzoek van de Kinderombudsman blijkt dat er een objectieve voedingsbodem bestaat voor de kritiek van de ouders. De Kinderombudsman concludeert weliswaar dat Bureau Jeugdzorg over het algemeen deskundig te werk gaat, maar er worden óók regelmatig fouten gemaakt (Dullaert, 2013). Deze fouten betreffen een te eenzijdige duiding van incidenten tot het vermengen van feiten en persoonlijke meningen van de (gezins)voogd. Dit zijn precies het soort fouten waar de ouders in ons onderzoek op wijzen.

Het gevoel van onrechtvaardig te zijn behandeld kan ook voortkomen uit het feit dat er bij besluiten tot wel of niet uithuisplaatsen geen eenduidige waarheid bestaat. Het gaat altijd om het afwegen met meerdere belangen en risico's. Baartman (2013) wijst erop dat Jeugdzorg balanceert tussen enerzijds compassie met de ouders en pogingen om het gezin intact te laten en anderzijds de plicht om het kind te beschermen tegen onverantwoorde risico's. Maar, zo vraagt Baartman zich af, wanneer wordt een risico thuis onverantwoord? Hoe kan het risico op schade door de 'oplossing' – de uithuisplaatsing – worden ingeschat? En wie bepaalt dat? In de periode van 1970 tot 2005 lag volgens Baartman de nadruk op steun aan de ouders, terwijl na het overlijden van enkele kinderen ten gevolge van kindermishandeling na 2005 sneller tot uithuisplaatsing wordt overgegaan. Baartman (2013) wijst erop dat er in de Jeugdzorg geen zekerheid en eenduidige waarheid bestaat. De mogelijkheid tot verschil van mening is dus inherent aan de besluitvorming in kinderbeschermingszaken. Dat kan dus een tweede achtergrond zijn van het gevoel van de ouders om onrechtvaardig behandeld te zijn. Uiteraard is het wél mogelijk om meer theoretisch gefundeerd te werken (Weterings & Bakker, 2013); en door systematische reflectie en evaluatie te werken vanuit goed onderbouwde praktijkkennis. Maar dit laatste is geen algemene praktijk.

Een derde achtergrond zijn de tekortkomingen in het hulpverleningstraject dat aan de uithuisplaatsing vooraf gaat en dat vooraf gaat aan het besluit tot een 'perspectief biedende' pleeggezinplaatsing. In de eerste fase na een pleeggezinplaatsing behoort te worden gekeken of het kind met passende en doelgerichte hulp aan kind en ouders zo snel mogelijk weer terug kan keren naar de ouders (de hulpverleningsvariant van de pleegzorg). Volgens sommige ouders hebben ze onvoldoende kans gehad om de opvoedingssituatie in hun gezin te verbeter-

ren; ze hebben onvoldoende hulp gehad. Op grond van ons onderzoek kunnen wij niet beoordelen of de ouders te weinig of niet effectieve hulp hebben gehad. Uit het onderzoek van Weterings en Van den Bergh (2008) blijkt dat de ouders vóór de uithuisplaatsing van gemiddeld zeven instanties hulp hebben gekregen, gemiddeld vijf jaar lang en dat het kind dat uit huis wordt geplaatst gemiddeld drie vierde van zijn of haar leven in een problematische opvoedingssituatie heeft geleefd. Deze wetenschappers pleiten daarom voor vroegtijdige hulpverlening om escalatie op latere leeftijd, inclusief de uithuisplaatsing, te voorkomen. Nogmaals: we weten niet wat er aan hulpverlening is geweest in de gezinnen van de door ons geïnterviewde ouders. Maar duidelijk is dat deze ouders niet tevreden zijn en dat een uithuisplaatsing niet is voorkomen. Bovendien vonden Weterings en Van den Bergh (2010) dat de ouders na de uithuisplaatsing vaak weinig begeleiding kregen om het verlies te verwerken en met de nieuwe situatie om te gaan. Aangezien een pleegzorgplaatsing bij de ouders veel heftige emoties oproept, kan het betekenen dat de informatie die zij in de eerste periode ontvangen niet helemaal verwerkt wordt. De informatie is dan wel gegeven aan de ouders, maar landt onvoldoende.

Een vierde achtergrond heeft te maken met de onduidelijkheid over de varianten, doelstelling en duur van de plaatsing in het pleeggezin, die ouders in verwarring kan brengen. In de praktijk blijkt bijvoorbeeld, dat de twee varianten (a. de kortdurende plaatsing met hulpverlening gericht op terugkeer naar huis; b. de langdurige en perspectief biedende plaatsing) zonder duidelijke markering in elkaar over te lopen (persoonlijke communicatie van Mr. Quik-Schuijt op basis van haar ervaring als kinderrechter). Verschillende ouders in ons onderzoek hadden een OTS uitspraak die elk jaar door de rechter verlengd moest worden. Die verlenging houdt een kans op terugplaatsing in, in ieder geval in theorie, want waarom zou er anders ieder jaar opnieuw getoetst moeten worden of het kind wellicht terug naar huis kan? Tegelijkertijd is het kind langdurig geplaatst in een perspectief biedend pleeggezin (opvoedingsvariant) met de bedoeling om daar tot de volwassenheid te blijven. Dat is een inconsistentie in het beleid ten aanzien van het kind, dat bij ouders hoop kan wekken.

Tenslotte ervaren de ouders dat zij weinig tot geen invloed hebben op de keuze voor een bepaald pleeggezin. Dit betreft de eerste uithuisplaatsing en de wijze waarop deze tot stand komt, bijvoorbeeld in een crisissituatie. Maar de meeste ouders hebben ook nauwelijks invloed op de keuze voor een pleeggezin tijdens de overplaatsing naar een perspectief biedend pleeggezin. In hoofdstuk 1 kwam aan de orde dat ouders bij een uithuisplaatsing veel van hun rechten op invloed op de opvoeding van hun kind verliezen; ook als het gaat om een OTS waarin de ouders formeel het gezag over hun kind hebben. (Gezins)voogden en pleegzorgorganisaties hebben binnen de huidige wetgeving een grote ruimte om een eigen beleid te maken met betrekking tot matching van pleegkinde-

ren en pleeggezin, het proces van kennismaking en de begeleiding van het contact en de samenwerking tussen ouders en pleegouders.

Aanbevelingen

1. De kwaliteit van de rapportages van Bureau Jeugdzorg op grond waarvan de kinderrechter besluit tot een uithuisplaatsing roept bij de ouders een groot gevoel van onrecht en machteloosheid op. De Kinderombudsman geeft goede aanbevelingen hoe de kwaliteit van de rapportages verbeterd zou kunnen worden (Dullaert, 2013). Onder andere wordt in het rapport genoemd: het recht op wederhoor, zodat de mening van de ouders ook in het rapport komt te staan: en scheiding van feiten en persoonlijke meningen van de (gezins)voogd. Dullaert spreekt de verwachting uit dat een uithuisplaatsing wellicht beter te verwerken en accepteren is als deze is gebaseerd op een heldere en rechtvaardige besluitvorming.
2. Zowel Baartman (2013) als Van den Bergh en Weterings (2010) pleiten voor meer compassie en solidariteit met de ouders. Intensieve begeleiding van de ouders tijdens de hulpverleningsvariant van een pleeggezinplaatsing kan ertoe leiden dat ouders en hulpverleners binnen een afzienbare periode gezamenlijk tot de conclusie komen dat het kind ofwel terug naar huis kan, ofwel langdurig zal worden opgevoed in een pleeggezin (Weterings & Bakker, 2013).
3. Als een kind langdurig geplaatst wordt in een pleeggezin (de opvoedingsvariant) is het wenselijk dat de gezinsvoogd, voogd en pleegzorgwerker de duur van de plaatsing helder beargumenteerd communiceren aan de ouders. De combinatie van OTS en een langdurige pleeggezinplaatsing is inconsistent en leidt tot verwarring bij de ouders. In het kader van een OTS moet ieder jaar bezien worden of het kind teruggeplaatst kan worden naar de ouders. Dit geeft ook veel onrust aan kind, ouders en pleegouders. Gezagontneming scheidt duidelijkheid voor alle betrokkenen⁴.
4. Bij een crisisplaatsing zijn er soms weinig mogelijkheden om met de ouders te overleggen in welk pleeggezin het kind komt. Maar toch zou iedere mogelijkheid hiertoe moeten worden aangegrepen. Binnen sommige pleegzorgorganisaties wil men overplaatsingen minimaliseren; daarom kan het crisispleeggezin gaande weg het pleeggezin worden waar het kind langdurig zal verblijven. Voor de opbouw van een goede relatie tussen ouders,

pleegouders en pleegkind is de eerste kennismaking van cruciaal belang. Als duidelijk wordt dat het kind langdurig in een pleeggezin zal worden opgevoed is meer overleg met de ouders over hun wensen onontbeerlijk voor een goede samenwerking. Netwerkplaatsingen of een pleeggezin in de buurt van de ouders zijn een mogelijkheid. Als de ouders vooraf weinig kunnen worden betrokken, dan is extra aandacht voor het kennismakingsproces en het opbouwen van een samenwerkingsrelatie tussen ouders en pleegouders nodig

5. De meeste ouders uit het onderzoek geven aan dat een uithuisplaatsing nooit went. Dat betekent dat ouders veel tijd nodig hebben om met dit leed te leren leven. Pleegouders, (gezins)voogden en pleegzorgwerkers kunnen dit verdriet bij ouders niet wegnemen. Maar begrip voor blijvend verdriet en verhalen die ouders steeds opnieuw vertellen kan leed verzachten.

8.2 De relatie met hun kind en omgaan met verdriet, machteloosheid en hoop

Samenvatting

De meeste ouders uit ons onderzoek voelen zich onvoldoende geïnformeerd over hoe hun kind het maakt en zich ontwikkelt. Ze weten ook niet op welke informatie ze recht hebben. Ze missen de informatie over kleinere gebeurtenissen in het leven van hun kind, bijvoorbeeld hoe de eerste schooldag was, wat hij/zij doet in het weekend of een goed cijfer voor een proefwerk. Ze hebben het gevoel niet betrokken te worden bij het wel en wee van hun kind.

Alle ouders hebben het gevoel weinig invloed te hebben op de opvoeding in het pleeggezin. Zeven van de tien ouders hebben het gevoel dat de pleegouders alles bepalen. Enkele ouders zeggen dat dit komt doordat het directe contact met de pleegouders niet altijd soepel verloopt of tot stand komt. Verschil in waarden en normen kunnen wrijving geven.

De bezoeksregeling en de contactmomenten van de ouders met hun kind zijn beladen en roepen veel emoties op. Alle ouders vinden het vervelend als door de (gezins)voogd wordt bepaald wat je met je kind moet doen en hoe lang je elkaar mag zien. De aanwezigheid van iemand die toezicht houdt tijdens het contact met hun kind ervaren ze als belastend en storend.

De helft van de ouders geeft aan dat ze hun kind terug thuis willen hebben. Bijna alle ouders geven aan dat het nooit went om je kind niet thuis te hebben en niet langer direct betrokken te zijn bij de opvoeding. Alleen de ouders die hun kind vrijwillig hebben geplaatst hebben meer vrede met de situatie.

Veel ouders ervaren veel heftige emoties door alles wat hen overkomt vanaf de uithuisplaatsing. Zij zoeken afleiding om niet aan hun situatie te hoeven denken: vrijwilligerswerk of het houden van huisdieren biedt veel ouders afleiding en voldoening.

De ouders hebben diverse strategieën om met de emoties om te gaan, die vaak niet of verkeerd worden begrepen door de omgeving. Zo kan het weghalen van foto's van hun kind worden geïnterpreteerd als onverschilligheid over de uithuisplaatsing, terwijl de werkelijke reden is dat ouders de confrontatie met foto's van hun kinderen niet aankunnen door het vreselijke gemis.

De ouders ervaren niet altijd steun vanuit de omgeving. Het is dan ook niet raar dat deze heftige emoties soms tot uitbarsting komen in een woedeaanval of huilbui. Veel ouders hebben daar later echter wel spijt van.

De ouders hebben het gevoel hun negatieve emoties niet te mogen uiten ten overstaan van de (gezins)voogd, pleegzorgwerkers, pleegouders en het kind. Zij vertellen dat als hun emoties laten blijken, er maatregelen van

Jeugdzorg tegenover kunnen staan. Het kan voor ouders heel moeilijk zijn om hun emoties te delen met hun sociale netwerk, uit angst voor veroordeling en onbegrip van vrienden en familie.

De ouders ervaren weinig steun in de verwerking van hun 'verlies'. Er is geen centraal punt waar de ouders naar worden verwezen of terecht kunnen voor een onafhankelijk luisterend oor.

Discussie

Uitgangspunt van pleegzorg is dat pleegouders erkennen dat het kind 'echte' ouders heeft en dat ze omgang met de eigen ouders steunen. Maar in de praktijk lijken deze zaken voor de ouders lang niet altijd gerealiseerd te worden. Zoals we hierboven al zagen is de start en kennismaking vaak al ongelukkig; dat maakt het niet gemakkelijker om goed contact met hun kind te hebben. Ook constateerden we de inconsistentie van een OTS plaatsing in een opvoedingsvariant.

Een andere reden die het contact tussen ouders en pleegouders en ouders kan bemoeilijken zijn de heftige emoties die alle betrokkenen parten kunnen spelen. Sommige ouders gaven aan dat de uithuisplaatsing plaats vond in een periode dat ze worstelden met persoonlijke problemen en heftige negatieve emoties. Daar kwam de uithuisplaatsing boven op, wat uiterst traumatisch was. Baartman (2013) wijst erop dat ook hulpverleners met heftige emoties worstelen. De confrontatie met ellendig gedrag van de ouders en ellende van het kind leidt volgens hem bij de betrokken hulpverleners tot verwarring en onzekerheid. Het is moeilijk om te werken met ouders die hun kind ernstig hebben beschadigd. In onze woorden (auteurs van dit rapport): hoe blijf je 'een mens zien' in ouders die hun kind ernstig hebben verwaarloosd, mishandeld of seksueel misbruikt? Hoe hanteer je de reflex om een ernstig beschadigd en angstig kind te willen beschermen en te 'bevrijden' van zijn of haar ouders?

De klacht van verschillende ouders dat Jeugdzorg het contact met hun kind verstoort door bezoeksregelingen heeft te maken heeft met de grote verantwoordelijkheid en macht van Jeugdzorg. Bijzonder is dat uit recent onderzoek blijkt dat pleegouders een vergelijkbaar soort klacht hebben ten aanzien van de Jeugdzorg (Van den Bergh, 2013). Storende invloed van en onenigheid met de (gezins)voogd behoren tot de belangrijkste redenen van pleegouders om te overwegen te stoppen met pleegzorg. Blijkbaar functioneert Jeugdzorg in de beleving van zowel de ouders als de pleegouders als stoorzender door de manier waarop zij macht gebruikt en haar verantwoordelijkheid invult.

Aanbevelingen

1. Ouders, pleegouders en (gezins)voogden zouden tijdens een of meerdere bijeenkomsten in kleine groepen samen kunnen praten over 'de macht' van de (gezins)voogd. Wat zouden pleegouders en

⁴ In de nieuwe wet worden de in negatieve termen geformuleerde maatregelen van 'onthefing' en 'ontzetting' niet meer gebruikt. Zij worden vervangen door de maatregel: gezag beëindiging, met een voor de ouders en kind veel positievere formulering. De termen 'onmacht' en 'ongeschiktheid worden niet meer gebruikt'. De nieuwe grond voor de maatregel wordt: 'Als de ouder(s) de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding van het kind' niet binnen een voor de persoon van het kind en zijn ontwikkeling aanvaardbaar te achtentertien kunnen dragen.' Dit maakt de weg open voor een ruimere toepassing van deze maatregel, vooral omdat behoud van contact met het kind hier los van staat (Weterings & Bakker, 2013).

- ouders zelf kunnen regelen zonder inmenging? Hoe zouden ouders en pleegouders zich meer gehoord voelen door de (gezins)voogd? Zowel ouders en pleegouders willen een luisterend oor en adviezen, maar niet een 'buitenstaander' die hen controleert.
- In de voorbereiding en coaching van de pleegouders moet meer aandacht worden besteed aan het perspectief van de ouders, zodat er meer begrip ontstaat. Ervaringsverhalen kunnen hier een belangrijke rol in spelen. Ook is aandacht nodig voor hoe pleegouders kunnen omgaan met sterke negatieve emoties ten opzichte van de ouders. Hoe kun je compassie ervaren met ouders die door allerlei redenen te kort zijn geschoten tegenover hun kind? Dit zijn belangrijke onderwerpen voor gespreksgroepen voor pleegouders. Hier kunnen social media een rol spelen in de uitwisseling tussen pleegouders onderling en pleegouders en ouders.
 - In navolging op punt twee: door gebruik van social media behoren nieuwe manieren van communicatie tussen ouders, pleeggezin en hun kind tot de mogelijkheden. Op verschillende plekken zijn hiermee ervaringen opgedaan die het onderzoeken waard zijn, Social media kunnen de betrokkenheid van de ouders vergroten zonder dat dit leidt tot meer contactmomenten. Ook kan gedacht worden aan meer praktische vormen van betrokkenheid, zoals meegaan naar een rapportbespreking of met een uitje naar Artis met het pleeggezin.
 - Baartman (2013) pleit in algemene zin voor meer solidariteit met de ouders. We gaven eerder al aan dat meer compassie ook tot uiting zou moeten komen door ouders begeleiding te bieden na de uithuisplaatsing en manieren te zoeken die ouders helpen om om te gaan met hun emoties rondom de uithuisplaatsing. Ook in de samenleving in ruime zin is aandacht nodig voor de ouders en het tegen gaan van stigmatisering en uitstoting.

8.3 Ervaringen met hulpverleningsinstanties

Samenvatting

De ouders ervaren een ongelijke machtsverhouding met instanties en weten niet goed hoe zij zich moeten positioneren ten aanzien van de pleegzorgorganisatie en/of Bureau Jeugdzorg.

De ouders beschouwen Bureau Jeugdzorg en de kinderrechtter als oppermachtig. Beslissingen van deze instanties voelen voor de ouders als gekleurd en willekeurig. Het is voor de ouders onduidelijk hoe de beslissingen genomen worden, bijvoorbeeld over de frequentie van het contact tussen ouders en kinderen.

De ouders waarderen het wanneer pleegzorgwerkers luisteren naar hun kant van het verhaal en de ouder informeren over hoe het gaat met hun kind in het pleeggezin. De ouders zien procederen vaak als enige manier om invloed uit te oefenen op de besluitvorming. Dit lijkt in de hand te worden gewerkt door de procedure die gepaard gaat met uithuisplaatsing, waarin verzoeken voor aanvulling of wijziging veelal via de kinderrechtter gedaan moeten worden. Uit de ervaringen van de ouders blijkt dat er soms procedures worden opgestart om relatief kleine zaken, zoals een extra uurtje bezoeksregeling.

Opvallend is dat alle ouders aangeven dat hun relatie met een instantie grotendeels bepaald wordt door het contact met de individuele medewerker van de betreffende instantie. De ouders geven aan heel wisselende ervaringen te hebben. Prettig contact bestaat volgens de ouders onder andere uit het bieden van een luisterend oor of het innemen van een bemiddelende en verbindende rol richting het pleeggezin en hun kind.

Sommige ouders willen blijven hopen en gaan daarom altijd in tegen de beslissingen van Jeugdzorg. Dit voelt soms als een moeten, want ze willen dat het kind weet dat ze voor het kind gevochten hebben.

Discussie

Baartman (2013) noemt naast het belang van compassie voor de ouders, ook het belang voor compassie voor professionals in de Jeugdzorg. Professionals in de justitiële jeugdzorg staan voor een zeer moeilijke taak om beslissingen te nemen waar bijna nooit alle partijen gelukkig mee zullen zijn en waarin het kan gaan om leven en dood. Het gaat om kwetsbare kinderen en ouders die in hun ouderschap worden aangetast. Onzekerheid, en verwarring rondom regie en verantwoordelijkheid kunnen ertoe leiden dat er weinig ruimte is voor inspraak en inbreng van ouders (Baartman, 2013).

De Nieuwe Jeugdwet biedt kansen om de dilemma's en morele vraagstukken van jeugdzorgwerkers te erkennen en te verhelderen (Van Asperen, 2014). Meer aandacht voor de ouders mag echter niet ten koste gaan van de aandacht voor het betreffende kind. Uit onderzoek van

Stichting Alexander (2013) blijkt, dat ook jonge kinderen behoefte hebben hun verhaal te mogen doen en geraadpleegd te worden over de uithuisplaatsing of het pleeggezin.

Aanbevelingen

- De Nieuwe Jeugdwet stuurt aan op eigen kracht en minder professionele bemoeienis. Het is interessant te onderzoeken of deze vorm van zorg en opvang leidt tot verbeteringen in zeer problematische gezinssituaties.
- Het blijft belangrijk kinderen een stem te geven, waar (gezins)voogden, ouders, pleegouders en pleegzorgwerkers samen naar luisteren. Wat zegt het kind ons? Wat heeft dit kind nodig? Daar ligt het gezamenlijke belang van alle volwassenen die verantwoordelijkheid voor zijn of haar opvoeding.
- Goed contact tussen ouders, pleegouders en kinderen vraagt een investering. Daarom is het belangrijk dat alle betrokkenen gemotiveerd blijven om in deze relatie te investeren en overtuigd zijn van het belang ervan. Een zekere harmonie is voor alle betrokkenen heel belangrijk. Niet in de laatste plaats ook voor de kinderen. Spanning tussen de ouders en de pleegouders kan leiden tot loyaliteitsconflicten bij het kind en zorgen voor een extra emotionele belasting. Alle betrokkenen moeten leren omgaan met ellende, emoties en gevoel van (on)recht. Maar het gaat vooral óók om een toekomst en om het creëren van nieuwe perspectieven om een leven op te bouwen voor ouders en kinderen.
- Recepten voor het leven van ouders, kinderen en pleegkinderen bestaan niet. De diversiteit in deze is zeer groot en de problematiek die leidde tot de langdurige pleeggezinplaatsing te complex. Sommige ouders willen en hebben geen contact meer met hun kinderen. Sommige pleegkinderen zien hun pleegouders als primaire opvoeders, omdat ze al als baby in het pleeggezin zijn geplaatst. Andere kinderen worden verteerd door verlangen naar huis en een echte vader en moeder. Met alles wat er tussenin zit. Daarom moeten zwart-wit denken en rigide opvattingen of standpunten worden vermeden en is aandacht nodig voor diversiteit.
- Er moet systematisch gewerkt worden aan de verdere ontwikkeling van praktijkkennis en ethische doordenking van morele dilemma's. Een essentieel onderdeel hierbij is het zorg dragen voor een goede communicatie tussen ouders en pleegouders en voor een goede communicatie met het kind.

8.4 Tips van de ouders uit dit onderzoek

Aan ouders met een kind in een pleeggezin:

Ik kan wel zeggen van ga altijd door. Dat is het enige wat ik kan zeggen tegen anderen: Ga door. Hoe moeilijk het ook is, kom op, kop omhoog doorgaan. Tieten vooruit.

Als je ziet dat het goed gaat met je kind, blijf dan doorgaan. Accepteer gewoon de situatie zoals het is en probeer vanuit die dat perspectief verder te gaan. Ik heb ook jarenlang vastgezet in dat kringetje en dat is niet goed voor jezelf en niet goed voor het kind.

Sluit je aan bij een oudervereniging. Zoek goede hulp. Ik heb inmiddels contact met ouderorganisaties en met andere lotgenoten.

Aan pleegouders:

Laat ons zo'n klein beetje ouder zijn af en toe. We hoeven niet bij jullie op de koffie, maar we zijn er wel. Jullie hebben hetgeen wat van ons is, wat bij ons hoort. En ga daar wat zorgvuldiger mee om. Zorg alsjeblieft heel goed voor hem.

Open het gesprek in gaan, niet met vooroordelen, want ze hebben gezegd: met het kind is dit en dit aan de hand dus met jou... En ik denk vooral openheid. Je hoeft niet iemand naar de mond te praten, je hoeft het niet eens te wezen, maar wel gewoon open en eerlijk hoe je erin staat.

Probeer open te blijven staan voor de biologische ouders en hun achtergrond, want het is wel de achtergrond van het kind dat je in huis krijgt. Ik denk dat het een uitzondering is dat ouders beginnen met: ik had het kind niet gehad willen hebben. Dat je echt wel als ouder de beste voornemens hebt, maar het kan inderdaad vreselijk mis gaan.

Aan de voogden, gezinsvoogden en pleegzorgwerkers:

Dat niet alleen maar de negatieve dingen van ouders doorgebrieffd worden aan pleegouders, maar heb het ook over de positieve dingen.

Ze moeten gewoon ouders beter behandelen en de kant van de ouders bekijken. Ik voel me in de steek gelaten door hun. Ze moeten ook naar mijn gevoel kijken: hoe staat het ervoor met hem, hoe voelt hij zich

Als je het vertrouwen wilt hebben van de ouder, dan moet je als gezinsvoogd wel laten zien dat je transparant bent in de manier van omgaan, bejegening, waarheidsvinding.

Literatuur

Alpert, L. T. (2005). *Research review: parents' service experience – a missing element in research on foster care case outcomes*. Child and Family Social Work, 10, 361 – 366. doi: 10.1111/j.1365-2206.2005.00387.x

Asperen, R. van (2014). *Jeugdbeschermer: een vak apart...* Dilemma's uit de dagelijkse praktijk van een gezinsvoogd. Amsterdam: SWP.

Baartman, H. (2013). *Eigen kracht, daadkracht en de kracht van solidariteit*. Mulock Houwer Lezing, 21 november 2013. <http://www.nji.nl/nl/Congressen/Mulock-Houwer-lezing-2013>

Baat, M. de & Bartelink, C. (2012). *Wat werkt in de pleegzorg?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Bauer, J. & Strating, G. (2012). *Cliënttevredenheidsonderzoek pleegzorginstelling Oosterpoort*. Amsterdam: Stichting Alexander.

Bergh, P. M. van den, & Weterings, A. M. (2010a). *Factoren die de pleeggezinsituatie beïnvloeden*. In P. M. Van den Bergh & A. M. Weterings (Eds.), *Pleegzorg in perspectief*. Ontwikkelingen in theorie en praktijk. (pp. 211-220). Assen: van Gorcum.

Bergh, P.M. van den & Weterings, A.M. (2010b). *Dossieronderzoek Pleeggezinplaatsingen 2009 bij BJZ*. Leiden, Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek.

Bergh, P. van den (2013). *Pleegouders, een investering waard*. Een onderzoek naar redenen voor beëindiging van pleegouderschap. Leiden: Universiteit van Leiden, afdeling Orthopedagogiek.

Cossar, J. & Neil, E. (2009). *Supporting the birth relatives of adopted children: how accessible are services?* British Journal of Social Work, 40, 1368-1386.

Buijsman, C. (2013). *Wanneer in je pleeggezin: de stem van ouders van pleegkinderen*. Een onderzoek naar het perspectief van ouders van kinderen in de bestandspleegzorg. Amsterdam: UvA, Pedagogiek (master thesis).

Dulleart, M. (2013). *Is de zorg gegrond?* Analyse van het feitenonderzoek aan de basis van ingrijpende jeugdzorgbeslissingen. De Kinderombudsman, advies KOM/008/2013.

Gerring, C. E., Kemp, S. P. & Marcenko, M. O. (2008). *The connections project: a relational approach to engaging birth parents in visitation*. Child Welfare Child welfare, 87, 5-30.

Höjer, I. (2009). *Birth parents' perception of sharing the care of their child with foster parents*. Vulnerable Children and Youth Studies: An international Interdisciplinary Journal for Research, Policy and Care, 4, 161 – 168.

Huijg, A.A.M. (2010). *De ontwikkeling van pleegkinderen, relatie-ontwikkeling tussen pleegkind en pleegouders en de invloed van oudercontacten*. MA-scriptie. Leiden, Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek

Juffer, F. (2010). *De ontwikkeling van geadopteerde kinderen en de betekenis voor pleegzorg*. In P. M. Van den Bergh & A. M. Weterings (Eds.), (2012). *Pleegzorg in perspectief*. Ontwikkelingen in theorie en praktijk. (p. 26 - 37). Assen: van Gorcum.

Jurrius, K. & Neijboer, D. (2010). *Cliënttevredenheidsonderzoek Pleegzorginstelling De Zuidwester 2009*. Jongeren, pleegouders en biologische ouders geven hun mening. Amsterdam: Stichting Alexander.

Jurrius, K. & Büdke, C. (2010a). *Cliënttevredenheidsonderzoek Pleegzorginstelling Kompaan en De Bocht 2009*. Jongeren, pleegouders en biologische ouders geven hun mening. Amsterdam: Stichting Alexander.

Jurrius, K. & Büdke, C. (2010b). *Cliënttevredenheidsonderzoek Pleegzorginstelling Oosterpoort 2009*. Jongeren, pleegouders en biologische ouders geven hun mening. Amsterdam: Stichting Alexander.

Kalland, M. & Sinkkonen, J. (2001). *Finnish children in foster care: evaluating the breakdown of long-term placements*. Child Welfare, 80, 513 – 527.

Kapp, S. A. & Vela, R. H. (2004). *The unheard client: Assessing the satisfaction of parents of children in foster care*. Child and Family Social Work, 9, 197-206.

Karakowsky, L., DeGama, N. & McBey, K. (2012). *Facilitating the pygmalion effect: the overlooked role of subordinate perceptions of the leader*. Journal of Occupational and Organizational Psychology, 85, 579 – 599.

Kielty, S. (2008). *Non-resident motherhood: managing a threatened identity*. Child and Family Social Work, 13, 32–40.

Lagerweij, B. (2007). *Beleving van oudercontacten*. Leiden: Universiteit Leiden, afdeling Orthopedagogiek (master thesis)

Leathers, S.J. (2003). *Parental visiting, conflicting allegiances, and emotional and behavioural problems among foster children*. Family Relations, 52, 53-63.

Maaskant, A., Hermanns, J., & Bos, B. (2007). *Het kind tussen pleegouders en ouders*. Tijdschrift voor Orthopedagogiek, 46, 311-320.

Molen, E. van der (2013). *The development of girls' disruptive behavior and the transmission to the next generation*. Leiden: RUL (dissertatie).

Neil, E. (2000). *The reasons why young children are placed for adoption: findings from a recently placed sample and a discussion of implications for subsequent identity development*. Child and Family Social Work, 5, 303 - 316.

Neil, E. (2007). *Coming to terms with the loss of a child. The feelings of birth parents and grandparents about adoption and post-adoption contact*. Adoption Quarterly, 10, 1 – 23.

Noonan, K. & Burke, K. (2005). *Termination of parental rights: which foster care children are affected?* Social Science Journal, 42, 241 – 256.

Oswald, S. H., Heil, K. & Goldbeck, L. (2010). *History of maltreatment and mental health problems in foster children: a review of the literature*. Journal of Pediatric Psychology, 35, 462 – 472.

Overwalle, F. van & Jordens, K. (2002). *An adaptive connectionist model of cognitive dissonance*. Personality and Social Psychology Review, 6, 204 – 231.

Quik-Schuijt, N. (2010). *Het juridisch kader van een pleeggezinsplaatsing*. In P. M. Van den Bergh & A. M. Weterings (Eds.), (2012). *Pleegzorg in perspectief*. Ontwikkelingen in theorie en praktijk. (p. 113- 141). Assen: van Gorcum.

Schofield, G., Moldestand, B., Höjer, I., Ward, E. M., Skilbred, D., Young, J. & Harvik, T. (2011). *Managing loss and a threatened identity: experiences of parents of children growing up in foster care, the perspectives of their social workers and implications for practice*. British Journal of Social Work, 41, 74-92.

Schofield, G. & Ward, E. (2012). *Understanding and working with parents of children in long-term foster care*. London: Jessica Kingsley publishers.

Singer, E., Uozie, A. & Zeijlmans, K. (2012). *Nooit meer zo alleen*. Wanneer in een pleeggezin. Amsterdam: Stichting Alexander & de Universiteit van Amsterdam.

Weeda, J. (2008). *Oudercontacten in de pleegzorg*. MA-scriptie. Leiden, Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek.

Weterings, A.M. & Bakker, M. (2013). *Met een goed advies weer toekomst!* Over het Pedagogisch Model bij terugplaatsing van pleegkinderen Bestaanszekerheid voor vier generaties. Samenvatting Minisymposium Kompaan en De Bocht, 23-10-2013 te Goirle.

Weterings, A.M. (Ed.) (1998). *Pleegzorg in balans*. Leuven: Garant.

Weterings, A. M. & Van den Bergh, P. M. (2010). *De betekenis van de ouder voor het pleegkind*. In P. M. Van den Bergh & A. M. Weterings (Eds.), *Pleegzorg in perspectief*. Ontwikkelingen in theorie en praktijk. (pp. 83 - 105). Assen: van Gorcum.

Weterings, A.M. & Bergh, P.M. van den (2012). *De stem van het pleegkind*. Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht, 34, 12-20.

Online bronnen

Pleegzorg Nederland. (2012). *Factsheet pleegzorg Nederland 2011*. Geraadpleegd op 13 november 2012, via https://www.pleegzorg.nl/media/uploads/nieuws/2011_factsheet_pleegzorg_pn_def.pdf

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. (2012). *Ontzorgen en Normaliseren*. Naar een sterke eerstelijns jeugd en gezinszorg. Den Haag: RMO. <http://www.wmo-wonen-nh.nl/files/2012/ontzorgen-en-normaliseren>

Overig

Stem van kinderen in de aanpak van kindermishandeling. Stichting Alexander, 2013. Opvraagbaar via www.st-alexander.nl

Over de auteurs

Elly Singer

Dr. Elly Singer is senior onderzoeker bij de Universiteit van Amsterdam, Opvoedkunde, en de Universiteit Utrecht, Ontwikkelingspsychologie. Ze wordt internationaal gewaardeerd om haar onderzoek naar de sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen in de kinderopvang en de pleegzorg, zoals blijkt uit publicaties, key notes op internationale congressen en lidmaatschap van diverse internationale wetenschappelijke tijdschriften en organisaties. Ze was medeauteur van het Pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar en het Pedagogisch kader diversiteit in de kinderopvang 0-13 jaar. Ze ontwikkelde samen met Ruth Miltenburg en Jeannette Doornenbal een interviewmethodiek om kinderen vanaf 7 jaar te helpen praten over hun gedachten, emoties en handelen in moeilijke situaties. Bijvoorbeeld bij conflicten met hun (pleeg) ouders en leeftijdsgenoten of bij falen op school.
<http://home.medewerker.uva.nl/e.singer/>

Adimka Uzozie

Drs. Adimka Uzozie werkt als senior projectleider bij Stichting Alexander, die actief is op het gebied van jeugdparticipatie en participatief jeugdonderzoek. Zij verricht onder andere onderzoek binnen de jeugdzorg en zette trajecten op waarin het perspectief van cliënten centraal staat. Gesprekthema's met jeugdigen zijn bijvoorbeeld hun tevredenheid over de zorg die zij ontvangen en de criteria waaraan de kwaliteit van die zorg in hun ogen zou moeten voldoen (Q4C-Kwaliteitstandaarden). Zij zet hiertoe diverse methoden in, zoals vragenlijsten die door Stichting Alexander met cliënten ontwikkeld zijn (C-toets en P-toets) en ook jongerenaudits en videomaking. Daarnaast ontwikkelde zij methoden voor participatie en empowerment van bijzondere doelgroepen, waaronder alleenstaande minderjarige asielzoekers en kinderen wier ouders getroffen zijn door hiv/aids. www.st-alexander.nl

Kirti Zeijlmans

Kirti Zeijlmans MSc behaalde in 2011 haar master Opvoedingsondersteuning aan de Universiteit van Amsterdam. Tijdens haar masterjaar heeft zij onderzoek gedaan naar de hulpwens van jongeren tussen de 18 en 23 jaar. Momenteel is ze werkzaam als onderzoeker aan de Universiteit van Amsterdam en werkt mee aan zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek. Zo heeft ze meegewerkt aan een dossieronderzoek naar pleegzorg, interviewonderzoek en gaat zij meewerken aan een onderzoek van Ruben Fukkink naar mbo-studenten die opgeleid worden tot Pedagogisch werker. Daarnaast is zij bestuurslid van Stichting Praat, die zich erop richt kindermishandeling inhoudelijk bespreekbaar te maken.

Clara Buijsman

.....